

תורה אור • פרשת מקץ • מאמר 15

ביאור על הני"ל

ביאור הנאמר לעיל

המצוות עולות מלמטה, ואור התורה יורד מלמעלה; העלייה היא שמביאה את ההמשכה: כשם שהאוויר מאפשר ללהבה להאיר, והאותיות מאפשרות לרעיון להתגלות, כך "נר מצווה" עולה לכתר וממשיך אור חדש, כדי ש"תורה אור". לכן המזווה, המבטאת את העלייה, נמצאת מימין, ונר חנוכה, הממשיך את אור התורה אל הפתח והחוצה, נמצא משמאל.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/mikeitz/15](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/mikeitz/15)

הנקודה

המצוות עולות מלמטה, ואור התורה יורד מלמעלה; העלייה היא שמביאה את ההמשכה: כשם שהאוויר מאפשר ללהבה להאיר, והאותיות מאפשרות לרעיון להתגלות, כך "נר מצווה" עולה לכתר וממשיך אור חדש, כדי ש"תורה אור". לכן המזוזה, המבטאת את העלייה, נמצאת מימין, ונר חנוכה, הממשיך את אור התורה אל הפתח והחוצה, נמצא משמאל.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ביאור זה מסביר מדוע נר חנוכה מונח משמאל לפתח והמזוזה מימין. המצוות פועלות מלמטה למעלה, והתורה מלמעלה למטה, והן נפגשות כמו שני אנשים בסולם. בבריאה, החומר בא מדיבורו של ה' והצורה מרצונו, באמצעות חכמה. מציאות נפרדת נוצרת רק ממלכות, ובכל זאת הוי' מושל על אלקים, האלקים המסתתר בטבע; ועליית אלקים להוי' נעלית מירידת הוי' לאלקים. בהמשך עובר הביאור לעסוק באותיות: הן קיימות בנפש עוד לפני הדיבור, מתגלות בחכמה אך שורשן בכתר, למעלה מן השכל, והן הלבוש שדרכו ניתן להשיג כל רעיון. התפילה מעלה את האותיות, באמצעות המלאכים, עד לכתר, וממשיכה אותיות חדשות — רצון חדש של רחמים פשוטים. המצוות פועלות באותו אופן: בדומה לאוויר שסביב הלהבה (אור, אור בתוספת יו"ד), הן עולות לכתר וממשיכות תוספת אור, כדי שהתורה תאיר. המזוזה, שמוסרת את הבית ואת כל רכושו לה', מבטאת את העלייה הזאת; באמצעותה נר חנוכה מביא את אור התורה אל הפתח והלאה.

מבנה

1	עלייה והמשכה	11-2
הביאור מבקש להסביר מדוע נר חנוכה משמאל והמזוזה מימין: המצוות עולות מלמטה, התורה יורדת מלמעלה, והן נפגשות כמו שני אנשים בסולם.		
2	דיבור, רצון וחכמה בבריאה	31-5
החומר בא מדיבורו של ה' והצורה מרצונו באמצעות חכמה, כוח החלוקה ששורשו בכוח נעלה יותר של מידה. רק הדיבור, עשרת המאמרות, יוצר מציאות נפרדת, שכן אצילות היא אחדות עם אין סוף.		
3	הוי' ואלקים	6-7
ההפרדה מתחילה במלכות, אך הוי' מושל עליה, כך שכל הבריאה בטלה לפני ה'; מי שמכיר רק את אלקים סבור שהטבע מתנהל מעצמו. מבין שני הייחודים של השמות, עליית אלקים להוי' נעלית מירידת הוי' לאלקים.		
4	האותיות ושורשן	8-12
האותיות מצויות בנפש לפני הדיבור, ומחשבה ודיבור הם יחסיים מדרגה לדרגה. האותיות מתגלות בחכמה אך שורשן בכתר, למעלה מן השכל שהן מלכישות, כשם שהמזון משלים את כוח ההולדה שבמוח.		
5	התפילה מעלה את האותיות	13-15
באמצעות "הנשיקה" של המלאך עולה התפילה מעולם לעולם, עד שמטטרון מביא את אותיותיה לכתר, שממנו נמשכות אותיות חדשות של רחמים פשוטים, למעלה מן המידה הקפדנית של החכמה והתורה.		

להבה מאירה רק בזכות האוויר, שכמו יעקב, הממוצע, שורשו למעלה מן האש; אויר הוא אור עם יו"ד — הסתרה שמאפשרת לאור להאיר. כך המצוות עולות לכתר, שש מאות ועשרים עמודי אור, וממשיכות אותיות חדשות כדי שהתורה תאיר.

שלושת אלפים משלי שלמה ביטאו את התורה של שלושת העולמות התחתונים, והתורה עצמה היא משל לה'. באמצעות עליית המצוות נכנס אור אין סוף אל התורה, ו"יהא שמיה רבא מברך", הנאמר יחד עם הציבור, ממשיך את כתר באצילות.

המזוזה מימין מוסרת את הבית ואת כל רכושו לה' אחד; באמצעותה נר חנוכה שמשמאל, בפתח הפונה לרשות הרבים, ממשיך את אור התורה אל המלכות והחוצה, אל העולמות הנפרדים.

מושגים

עלייה והמשכה העלאה והמשכה

שני הכיוונים שבמאמר: המצוות מעלות את העולם הגשמי אל ה', והתורה ממשיכה את אורו למטה. העלייה היא שמביאה את ההמשכה.

הוי' ואלקים הוי' ואלקים

הוי' הוא ה' כפי שהוא נעלה מן העולם ומביא את הכול לידי מציאות; אלקים הוא ה' כשהוא נסתר בתוך הטבע. איחודם, ובייחוד עליית אלקים להוי', מבטל את מציאות הנבדלים לפני ה'.

יש ואין יש ואין

מציאות נפרדת של נברא (יש), הבאה מן הדיבור והמלכות, וה"אין" האלוקי שלמעלה מכל מציאות מוגדרת, שאליו עולה אלקים.

האותיות אותיות

הלבושים של המחשבה והדיבור: הן מתגלות בחכמה ושורשן בכתר, למעלה מן השכל; באמצעותן משיגים כל רעיון, אף שהן אינן הרעיון עצמו.

אוי: אור עם יו"ד אויר

האוויר מקיף את הלהבה ומאפשר לה להאיר. כתיבתו דומה למילה אור בתוספת יו"ד, והוא מבטא את ההסתרה שדרכו האור מתגלה, ובהתאם לכך גם את המצוות שמאפשרות לאור התורה להאיר.

כתר כתר

המדרגה שלמעלה מן השכל: שורש האותיות והמצוות — "שש מאות ועשרים עמודי אור" — מקור הרחמים הפשוטים והאותיות החדשות, ומקום ה"שם הגדול".

קטע 1 • 11-2

עלייה והמשכה

1 ביאור¹ על הנייל

ביאור על האמור לעיל

כותרת זו מציינת שהמשך הדברים הוא ביאור — מאמר נוסף שמפתח בהרחבה את הרעיונות שבמאמר שקדם לו. המאמר הקודם פותח בקביעה שאת נר חנוכה מניחים משמאל לפתח, כדי שהמזוזה תהיה מימין, וביאור זה מסביר את הקביעה הזאת.

2 ביאור הדברים על ענין נ"ח משמאל ומזוזה מימין.² הנה המצות הן מלמטה למעלה והתורה מלמעלה למטה.

ביאור הדברים בעניין "נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין". והנה, המצוות הן מלמטה למעלה, והתורה מלמעלה למטה.

הביאור מציג את הנושא שלו: הכלל שלפיו נר חנוכה עומד בצד שמאל של הפתח והמזוזה בצד ימין. לאחר מכן הוא מציג את ההבחנה המרכזית: המצוות פועלות "מלמטה למעלה", כאשר האדם מעלה את העולם הגשמי אל ה', ואילו התורה פועלת "מלמעלה למטה", כאשר חכמת ה' יורדת אל האדם.

והיחוד שביניהם הוא כמשל העומד למעלה ורוצה להתקרב עם העומד למטה זה עולה בסולם וזה יורד עד שנפגשין זה בזה.

והיחוד ביניהן דומה למשל על אדם העומד למעלה ורוצה להתקרב אל אדם העומד למטה: זה עולה בסולם וזה יורד, עד שהם נפגשים.

שתי התנועות נפגשות כמו שני אנשים על סולם, האחד עולה והאחר יורד, והם נפגשים באמצע. שאר הביאור מסביר כיצד התנועה כלפי מעלה של המצוות והתנועה כלפי מטה של התורה מתחברות.

קטע 2 • 11-5

דיבור, רצון וחכמה בבריאה

3 וביאור הענין הנה כתיב כל אשר חפץ³ ה' עשה. וכתיב בדבר ה' שמים נעשו.⁴

והביאור הוא: נאמר "כל אשר חפץ ה' עשה", ונאמר "בדבר ה' שמים נעשו".

שני פסוקים מתארים לכאורה את הבריאה בדרכים שונות. אחד אומר שה' עשה כל מה שחפץ בו, כאילו הבריאה נבעה מרצונו; האחר אומר שהשמים נעשו בדבר ה', כלומר באמצעות דיבור.

והענין שהחומר נברא בדבר ה' והתמונה והציור באיזה אופן שנברא הוא מחפץ ה' מה רבו מעשיך⁵ ה' כולם בחכמה עשית.

והעניין הוא שהחומר נברא בדבר ה', ואילו הצורה והתבנית, כלומר האופן שבו נברא, הן מחפץ ה': "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית".

אדמו"ר הזקן מיישב בין הפסוקים: דבר ה' הביא לידי מציאות את החומר הגולמי של כל דבר, ואילו הצורה והתבנית המסוימות שלו נובעות מחפצו. הרצון לצורה מתממש באמצעות חכמה, כפי שאומר הפסוק השלישי: "כולם בחכמה עשית".

שבח"י החכמה היא בחי' גבורות. דהיינו התחלקות⁶ לעשות כל ציור וכל תמונה לכל הפרטים למיניהם.

כי בחינת החכמה היא בחינת גבורות, כלומר התחלקות: לעשות לכל הפרטים למיניהם צורה ותבנית משלהם.

החכמה קשורה כאן לגבורות, לכוחות הריסון והמידה, משום שהענקת צורה ייחודית לכל דבר פירושה חלוקה והגדרה. היא מציבה גבולות בין צורה אחת לאחרת, עד לפרטיו של כל מין.

4 ושרש החכמה למעלה הוא בחי' בוצינא דקרדוניתא^{7,8} קו המדה מדוד משחת⁹. מי מדד בשעלו מים¹⁰ כו'. והגילוי הוא בחכמה דאצי' אור אבא ושם מה רבו מעשיך¹¹ שרבו מאד פרטיים רבים.

שורש החכמה שלמעלה הוא בבחינת בוצינא דקרדוניתא, קו המידה, המודד את המידה: "מי מדד בשעלו מים" וכו'. הגילוי הוא בחכמה דאצילות, אור אבא; ושם נאמר "מה רבו מעשיך", שהרי יש בהם פרטים רבים מאוד.

שורש החכמה המבחינה בין הדברים נמצא למעלה עוד יותר, במה שמכונה בקבלה בוצינא דקרדוניתא: כוח המדידה הקדום, "קו המידה" המתווה את ממדיו של כל דבר שעתיד להתקיים. הפסוק על ה' המודד את המים בשעלו מתאר את אותה מדידה אלוקית. היא מתגלה תחילה בחכמה דאצילות, המכונה אור אבא, ושם כבר נזכר "מה רבו מעשיך" — ריבוי גדול של פרטים.

אך שהיו כלולים בחכמה וכמשל השכל הגשמי שתופס ומקיף הרבה ענינים בבת אחת וברגע אחת וכדי להוציא מהעלם אל הגילוי צריך לפרט בדבורים רבים ושונים בשעה ושתים.

אלא שהם כלולים בחכמה, בדומה לשכל הגשמי שתופס ומקיף עניינים רבים בבת אחת, ברגע אחד; וכדי להוציא אותם מן ההעלם אל הגילוי צריך לפרט אותם במילים רבות ושונות, במשך שעה או שעותיים.

אף שהפרטים רבים, בחכמה הם קיימים יחד, כלולים באחד. כך גם שכלו של אדם יכול לקלוט רעיונות רבים ברגע אחד, אך ביטויים במילים, בזה אחר זה, עשוי להימשך שעה או שעותיים.

כך בחכמה כלולים מה רבו מעשיך בכל ציור וכל תמונה ונפרטו בע"מ שנברא העולם. אך המאמרות הן עשרה בלבד כי לא נפרט הכל בדבור רק דרך כלל ולא דרך פרט:

כך כלולים בחכמה "מה רבו מעשיך", על כל צורה ותבנית, והם פורטו בעשרת המאמרות שבהם נברא העולם. אולם המאמרות הם עשרה בלבד, משום שלא הכול פורט בדיבור, אלא נאמר דרך כלל ולא דרך פרט.

כך גם כל צורות הבריאה כלולות יחד בחכמה, והן פורטו באמצעות עשרת המאמרות שבהם נברא העולם. ובכל זאת יש רק עשרה מאמרות, מפני שהדיבור העביר את הבריאה בקטגוריות רחבות, ולא פרט אחר פרט.

5 והטעם כי מה שנפרט בדבור הוא בכדי להיות בחי' יש כי מבחי' חכמה דאצי' לא היה יכול להיות בחי' יש ואפי' מה שנתלבש בז"א שהוא בחי' הוי"ה הכל נק' בחי' א"ס דאיהו וחיהי חד.

והטעם הוא, שהפירוט בדיבור נועד לאפשר את קיומה של בחינת יש, שכן מבחינת חכמה דאצילות לא הייתה יכולה להיות בחינת יש; ואפילו מה שהתלבש בז"א, שהוא בחינת הוי", נקרא כולו בחינת אין סוף, שהרי "הוא וחיותיו אחד".

הדיבור נחוץ כדי שדברים נבראים יוכלו להתקיים כיש, כלומר כבעלי קיום משלהם. חכמה דאצילות, ואפילו ז"א — בחינת שם הוי' — אינם יכולים ליצור קיום כזה, משום ששם הכול עדיין מאוחד לחלוטין עם אין סוף: "הוא וחיותיו אחד".

קטע 3 • 6-7

הוי' ואלקים

6 ולא היה יכול להיות בחי' פירוד רק במל' דאצי' בדבר מלך שלטון.¹² והיינו ע"י כי מל' דאצי' נעשה עתיק דבריה וכו'.

ולא הייתה יכולה להיות מציאות נפרדת אלא במלכות של אצילות, מכוח "דבר מלך שלטון". הדבר הוא משום שמלכות של אצילות נעשית עתיק של בריאה, וכן הלאה.

מציאות נפרדת מתחילה רק במלכות של אצילות, מלכותו של ה', הנמשלה לדיבורו של מלך השולט באחרים. מלכות של אצילות יורדת ונעשית עתיק — המקור הפנימי והנעלה ביותר — של עולם הבריאה, העולם הראשון שבו יש נבראים נפרדים; המדרגה הנמוכה ביותר בעולם העליון נעשית המדרגה הגבוהה ביותר בעולם התחתון.

אך מ"מ בחי' הוי"ה מושל בבחי' מל' להיות בטול היש וכענין וצבא השמים לך משתחווים¹³ דהיינו בחי' בטול המלאכים בכלות הנפש.

אף על פי כן, מדרגת הוי' שולטת במדרגת המלכות, כדי שתהיה מציאות היש בביטול, כענין "וצבא השמים לך משתחווים" — כלומר, ביטול המלאכים, בכלות הנפש.

ובכל זאת, הוי' — שמו של ה' כפי שהוא למעלה מהעולם ומקיים את הכול — שולט במלכות, כדי שהנבראים הבאים לידי מציאות יתבטלו לפניו. המלאכים, "צבא השמים", משתחווים בביטולם; זהו כלות הנפש, געגוע עז כל כך עד שהנפש כלה אל מקורה.

והשמש והירח משתחווים אפי' בגופם שסובבים והולכים ובטול זה הוא עיי' כל אשר חפץ הוי"ה שבחי' חפץ זה מתלבש בחכמה דאצי' וחכמה דאצי' מתלבשת בחכמה דמלי' דאצי' המתלבשת בבי"ע

והשמש והירח משתחווים אפילו בגופם, בכך שהם סובבים והולכים. ביטול זה הוא מכוח "כל אשר חפץ הוי"ה", שכן כחינת חפץ זו מתלבשת בחכמה של אצילות, וחכמה של אצילות מתלבשת בחכמה של מלכות דאצילות, המתלבשת בבריאה, יצירה ועשייה,

גם השמש והירח "משתחווים" — לא רק ברוחניות אלא בגופם ממש — בכך שהם סובבים בלי הפסק במסלולם שנקבע להם. ביטול זה נובע מרצונו של ה', המשתלשל דרך חכמה של אצילות, אחר כך דרך החכמה שבמלכות של אצילות, עד שהוא מתלבש בשלושת העולמות התחתונים: בריאה, יצירה ועשייה.

כי גבוה מעל גבוה שומר.¹⁴ וכל מה שלמטה מקבל ממה שלמעלה הימנו עד רום המעלות.

כי "גבוה מעל גבוה שומר". וכל מה שלמטה מקבל ממה שלמעלה ממנו, עד רום המעלות.

הפסוק "גבוה מעל גבוה שומר" מתפרש כשרשרת של השגחה: כל מדרגה מקבלת מן המדרגה שמעליה, עד הפסגה העליונה ביותר. כך רצונו של ה', הנמצא בראש השרשרת, מנהיג את כל מה שמתחתיו.

(ואפי' הפילוסופים מודים בזה רק שאין משיגים רק עשר בחי' התחתונות ח' גלגלים וגלגל היומי.

וואפילו הפילוסופים מודים בכך, אלא שהם משיגים רק את עשר המדרגות התחתונות: שמונה גלגלים וגלגל יומי.

בהערת אגב מציין אדמו"ר הזקן שגם הפילוסופים מקבלים את קיומה של שרשרת כזאת של סיבות; אלא שהם מכירים רק את עשר המדרגות התחתונות. לפי האסטרונומיה של אותה תקופה, השמים מורכבים מגלגלים המקיפים זה את זה: שמונה גלגלים הנושאים את כוכבי הלכת ואת הכוכבים, וגלגל תשיעי, "גלגל יומי", הסובב את כל השמים פעם ביום.

ועי' בפרדס שער שפי"ג וכבר הסכימו החוקרים כו' וגלגל השכל העשירי¹⁵ כו' ויותר מזה אין משיגים אבל יכול להיות גם לפי דעתם שיש למעלה מהם ג"כ)

ועיין בפרדס, שער ו', סוף פרק ג': "וכבר הסכימו החוקרים" וכו', "וגלגל השכל העשירי" וכו'; ולמעלה מזה אין הם משיגים. אבל ייתכן שגם לפי דעתם יש מדרגות נוספות למעלה מהם.)

אדמו"ר הזקן מפנה לפרדס — פרדס רימונים, ספר הקבלה של רבי משה קורדובירו — המתאר את מה שהפילוסופים הסכימו עליו, ובכלל זה מדרגה עשירית, "גלגל השכל". לדבריו, הם אינם מתיימרים להשיג מעבר לכך; אך גם לפי שיטתם אין דבר המונע את האפשרות שיש מדרגות נוספות למעלה מהם.

רק העכו"ם אומרים מאחר שכבר נשתלשל בהעלם אחר העלם בבחי' שם אלקים המצמצם כו' מוכרח להיות נשאר כך

אלא שעובדי הכוכבים והמזלות אומרים: מאחר שהדבר כבר השתלשל בהעלם אחר העלם, בכחינת שם אלקים המצמצם וכו', הוא מוכרח להישאר כך.

עובדי הכוכבים והמזלות טוענים שמאחר שאורו של ה' ירד דרך שכבות של העלם, באמצעות שם אלקים המצמצם ומסתיר אותו, העולם מוכרח להישאר כך. לפי השקפתם, לאחר שהטבע נקבע, הוא פועל מעצמו.

אבל כי אני ידעתי¹⁶ (אני בחיי מלי וכנ"י) כי גדול הוי"ה ששם הוי"ה מושל על כל בחיי אלקים¹⁷ משא"כ פרעה אמר לא ידעתי את¹⁸ הוי"ה שלא ידע רק שם אלקים.

אבל "כי אני ידעתי" — "אני" היא בחינת המלכות וכנסת ישראל — "כי גדול הוי"ה", שכן שם הוי"ה שולט בכל בחינות אלקים. ואילו פרעה אמר: "לא ידעתי את הוי"ה", כי הכיר רק את שם אלקים.

כנגד זאת נאמר: "כי אני ידעתי כי גדול הוי"ה". ה"אני" הידוע הוא המלכות וכנסת ישראל, המכירות בכך שהוי"ה שולט בכל בחינות אלקים, כלומר, בכל מערכות הטבע. פרעה, שאמר "לא ידעתי את הוי"ה", הכיר רק את אלקים — את ה' כפי שהוא נסתר בתוך הטבע.

ואמר עזב ה' את הארץ¹⁹ (ובאמת לא בדעת ידבר²⁰ כמ"ש בתניא ח"ב²¹ שהרי נס של בריאת שמים וארץ גדול מנס של קיי"ס²² כו' ע"ש) ולכן אומרים איה אלקיהם.

והוא אמר: "ה' עזב את הארץ" (אך לאמיתו של דבר הוא מדבר בלי דעת, כפי שכתוב בתניא, חלק ב', שהרי נס בריאת שמים וארץ גדול מנס קריעת ים סוף וכו'; עיי' שם). ולכן הם אומרים: "איה אלקיהם?"

הדברים "ה' עזב את הארץ" מבטאים את אותה תפיסה, שלפיה ה' עזב את העולם והניח לו להתנהל מעצמו. ההערה שבסוגריים דוחה תפיסה זו ומפנה לתניא, חלק ב': בריאת שמים וארץ יש מאין היא נס גדול יותר מקריעת הים, והעולם, כמו הים, מתקיים רק כל עוד כוחו של ה' פועל בו. מן האמונה השגויה הזאת נובעת ההתגרות: "איה אלקיהם?"

אבל באמת כל אשר חפץ הוי"ה עשה. שזהו ענין יחוד שם הוי"ה עם שם אלקים ויחוד קוב"ה ושכינתה שיחוד זה היינו בחיי המשכה שנמשך שם הוי"ה ומשתלב בשם אלקים להיות בטול היש כו'.

אבל לאמיתו של דבר, "כל אשר חפץ הוי"ה עשה". זהו ענין ייחוד שם הוי"ה עם שם אלקים, וייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו; ייחוד זה הוא בחינת המשכה, שבה שם הוי"ה נמשך ומשתלב בשם אלקים, כדי שיהיה ביטול היש וכו'.

האמת היא ש"כל אשר חפץ הוי"ה עשה": שם הוי"ה הנעלה פועל בתוך הטבע עצמו. זהו ייחוד הוי"ה עם אלקים, הנקרא גם ייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו: הוי"ה נמשך ומשתלב באלקים, וכך המציאות שנבראה מתבטלת לפני ה'.

7 והנה בכחי יחוד זה והמשכה זו יש ב' דרכים. הא' ששם הוי"ה יורד למטה לבחי' אלקים ונקי' שילוב הוי"ה באלקים.

והנה, ביחוד ובהמשכה אלה יש שתי דרכים. הדרך הראשונה היא ששם הוי"ה יורד למטה, לבחינת אלקים, וזה נקרא שילוב הוי"ה באלקים.

יחוד הוי"ה ואלקים יכול להתרחש בשתי דרכים. בדרך הראשונה הוי"ה יורד לתוך אלקים; הדבר נקרא שילוב הוי"ה באלקים, שבו אותיות שני השמות מתחלפות זו בזו ויוצרות שם משולב אחד.

ואזי האל"ף קודם ל²³ ששם אלקים מלביש את שם הוי"ה. ושם הוי"ה מלובש בתוכו. והב' ששם אלקים עולה למעלה.

ואז האל"ף קודמת לוי"ד, שכן שם אלקים מלביש את שם הוי", ושם הוי" מלובש בתוכו. והדרך השנייה היא ששם אלקים עולה למעלה

בצירוף זה האל"ף, האות הראשונה של אלקים, קודמת לוי"ד, האות הראשונה של הוי". הדבר מראה שאלקים נמצא בחיצוניות ומלביש בתוכו את הוי". הדרך השנייה היא ההפך: אלקים עולה למעלה.

ונכלל בשם הוי"ה ואזי הוי"ד קודם לאל"ף כו' והנה היתרון והמעלה הוא כששם אלקים עולה למעלה כי כשהשם של הוי"ה יורד לבחי' שם אלקים להתלבש בו

ונכלל בשם הוי", ואז הוי"ד קודמת לאל"ף וכו'. והנה, היתרון והמעלה הם כאשר שם אלקים עולה למעלה; שכן כאשר שם הוי" יורד לבחינת שם אלקים כדי להתלבש בו,

כאשר אלקים עולה ונכלל בהוי", הוי"ד קודמת לאל"ף, והדבר מראה שהוי" הוא המוביל כעת ואלקים נכלל בו. אדמו"ר הזקן מציין שהדרך השנייה, עליית אלקים, היא הדרך הנעלית יותר.

הנה הוא ע"י כמה צמצומים להיות התלבשות בבחי' יש אבל כשהשם אלקים עולה ונכלל בבחי' הוי"ה הי"ז עולה לבחי' אין כו':

הרי הדבר נעשה באמצעות צמצומים רבים, כדי שיוכל להתלבש בבחינת יש; אך כאשר שם אלקים עולה ונכלל בבחינת הוי", הוא עולה בכך לבחינת אין וכו'.

הטעם הוא שכדי שהוי" ירד ויתלבש באלקים נדרשים צמצומים רבים, כדי שיוכל להתלבש ביש, במציאות הנבראת. אך כאשר אלקים עולה ונכלל בהוי", הוא מתעלה לבחינת אין — הי"אין האלוקי שמעבר לכל מציאות מוגדרת.

קטע 4 • 81-12

האותיות ושורשן

8 והנה נר מצוה²⁴ הוא בחי' העלאה. ותורה אור הוא בחי' המשכה וביאור הענין הוא בהקדים להבין ענין האותיות. והוא כי האותיות היוצאות בה' מוצאות הפה.

והנה, "נר מצוה" הוא בחינת העלאה, ו"תורה אור" הוא בחינת המשכה. כיאור העניין הוא באמצעות הקדמה: יש להבין תחילה את עניין האותיות. האותיות יוצאות מחמשת מוצאות הפה:

הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" מורכב משני חלקים המתאימים לשתי התנועות: המצוה, שהיא הנר, היא העלאה; והתורה, שהיא האור, היא המשכה. כדי לבאר זאת, אדמו"ר הזקן דן תחילה בטיבן של האותיות, היוצאות מחמשת מוצאות הפה.

אחרי"ע מן הגרון כו'. אין המוצאות עושים ומפעילים את האותיות כמו כנור המנגן שמוציא הקול ע"י האדם המנגן שאז נולד ונתהוה הקול ונגון.

האותיות אל"ף, ח"ת, ה"א ועי"ן יוצאות מן הגרון וכו'. [אולם] מוצאות הפה אינן יוצרות ומפיקות את האותיות כפי שכינור מנגן מפיק את הצליל באמצעות האדם המנגן בו; באותו רגע הצליל והניגון נולדים ובאים לידי קיום.

האותיות אל"ף, ח"ת, ה"א ועי"ן נוצרות בגרון; קבוצות האותיות האחרות יוצאות מן החך, הלשון, השיניים והשפתיים. אך איברים אלה אינם מפיקים את האותיות כפי שכינור מפיק את הצליל שלו: בכינור אין מוזיקה כל עוד איש אינו מנגן בו, ורק אז הצליל נולד.

אבל האותיות שבה' מוצאות הפה אינו כן אלא שהאותיות כבר היו בנפש שכל נפש מליאה אותיות ובכואם לה' מוצאות הפה הם המניעים את המוצאות ולא מתנועעים ע"י המוצאות.

אבל באותיות של חמשת מוצאות הפה אין הדבר כך. האותיות כבר היו בנפש, שהרי כל נפש מלאה אותיות. וכשהן מגיעות לחמשת מוצאות הפה, הן שמניעות את המוצאות, ולא המוצאות הן שמניעות אותן.

הדיבור שונה: האותיות כבר קיימות בנפש, שהיא "מלאה אותיות". כשהן מגיעות אל הפה, הן שמניעות את איברי הדיבור, ולא האיברים הם שיוצרים אותן.

9 והנה יש כמה בחי' אותיות. אותיות המחשבה²⁵ ואותיות הדיבור. אותיות המחשבה בבינה ואותיות

הדיבור במלי' ובחי' דבור שלמעלי' הוא בבחי' המחשבה למטה

והנה, יש כמה בחינות של אותיות: אותיות המחשבה ואותיות הדיבור. אותיות המחשבה הן בבינה, ואותיות הדיבור הן במלכות. בחינת הדיבור שלמעלה היא בחינת המחשבה שלמטה,

האותיות קיימות בכמה רמות. אותיות המחשבה קשורות לבינה, ואותיות הדיבור למלכות. מה שנחשב "דיבור" במישור גבוה יותר הוא כמו "מחשבה" ביחס למישור שמתחתיו.

שהוא דבור המלאכי' וקרא זא"ז²⁶ וגבוה מעל גבוה שמקבלי' דין מן דין²⁷ עד רום המעלות מה שלמטה הוא בבחי' מחשבה נקי' לגבי שלמעלה בחי' דבור ובחי' מחשבה שלמעלה יותר נעלמה.

והכוונה היא לדיבור של המלאכים, "וקרא זה אל זה". וכך, "גבוה מעל גבוה", שכן הם מקבלים זה מזה עד רום המעלות: מה שנמצא למטה בבחינת מחשבה נקרא ביחס למה שלמעלה בחינת דיבור, ובחינת המחשבה שלמעלה נעלמת יותר.

לכן דיבורם של המלאכים, כשהם קוראים זה לזה בשבח, הוא בבחינת מחשבת האדם. כל מדרגה מקבלת מזו שמעליה, עד למעלה מעלה: מה שהוא מחשבה עבור מדרגה נמוכה יותר אינו אלא דיבור ביחס למדרגה שמעליה, שהמחשבה שבה נעלמת עוד יותר.

10 והנה שרש גלוי האותיות הוא בחכמה ויהי האדם לנפש חיה.²⁸ בחי חיה היא בחכמה. אך אין זה רק בבחי גלוי

כעת, שורש גילוי האותיות הוא בחכמה: "ויהי האדם לנפש חיה"; בחינת חיה היא בחכמה. אך זהו רק בבחינת הגילוי,

לאחר שהראה שהאותיות קיימות עוד לפני הדיבור, אדמו"ר הזקן מתחקה אחר שורשן הנעלה יותר. גילויין מתחיל בחכמה, מדרגת הנפש הנקראת חיה: הפסוק אומר שהאדם היה לנפש חיה, וחיה היא מדרגת הנפש המקבילה לחכמה. אולם החכמה היא רק המקום שבו האותיות מתחילות להתגלות.

אבל שרשם הנעלם הוא למעלה מעלה בבחי כתר כמ"ש בזהר אינון כתרין עילאין²⁹ כו' ונחתא כ"ף מעל כורסיא דיקריה כו'

ואילו שורשן הנעלם הוא למעלה מעלה, בבחינת כתר, כמו שכתוב בזהר: "הם כתרים עליונים" וכו', ו"הכ"ף ירדה מעל כיסא כבודו" וכו'.

שורשן הנעלם של האותיות גבוה הרבה יותר, בכתר, המדרגה שמעל לשכל. הוזהר מכנה את האותיות "כתרים עליונים" ומתאר את האות כ"ף יורדת מעל כיסא כבודו של ה', ובכך מראה שהאותיות נמשכות מהמקום הנעלה ביותר.

כי מהות האותיות אינן בחי שכל רק הם למעלה מן השכל שא"א להשיג בשכל מהות האותיות ומוצאן במבטא אב"ג שהם יוצאות מכלי השכל.

כי מהות האותיות אינה בחינת שכל; הן למעלה מן השכל, שהרי אי אפשר להשיג בשכל את מהות האותיות ואת מקורן במבטא אל"ף בי"ת גימ"ל, כאילו הן יוצאות מכלי השכל.

האותיות אינן תוצר של השכל. אי אפשר להשיג באמצעות ההיגיון מהן האותיות מצד עצמן, או להסביר את הגייתן כאל"ף, בי"ת וגימ"ל כאילו הן נובעות מכוחות השכל עצמם.

רק עיקרם נלקחים מבחי שלמעלה מהשכל והן נעשות בחי לבוש להשכל כל דבר בכל לשון מע' לשון.

אלא עיקרן נלקח מבחינה שלמעלה מן השכל, והן נעשות לבוש לשכל, כדי להבין כל עניין בכל שפה משבעים הלשונות.

האופן הנכון להבין זאת הוא שהאותיות נמשכות מבחינה שלמעלה מן השכל, והן נעשות לו לבוש. באמצעותן יכול השכל להבין ולהביע כל עניין בכל אחת משבעים הלשונות.

שכל דבר שכל אינו נתפס אלא באותיות אבל אין האותיות מהות השכל ועצמותו אלא בחי' לבוש כנודע שהשכל מתלבש לפעמים באותיות אלו.

שהרי כל עניין שכלי נתפס רק באמצעות אותיות; אבל האותיות אינן מהות השכל ועצמותו, אלא בחינת הלבוש שלו, כידוע שהשכל מתלבש לפעמים באותיות אלה.

כל רעיון נתפס רק באמצעות אותיות, אך האותיות אינן הרעיון עצמו אלא לבושו. לכן אותו רעיון יכול להתלבש פעם במערכת אותיות אחת ופעם באחרת.

11 ולפעמים באותיות אלו. כמו דבור התוספות והר"ן שמלבישים כל א' השכל באותיות אחרים ונלקחים מלמעלה מן השכל רק שאין מתגלים אלא בשכל.

ולפעמים באותיות הללו, כמו בדבריהם של בעלי התוספות ושל הר"ן, שכל אחד מהם מלביש את השכל באותיות אחרות. האותיות נלקחות מלמעלה מן השכל, אלא שהן מתגלות רק בתוך השכל.

אפשר לבטא את אותו רעיון במילים שונות: בעלי התוספות והר"ן, שניים מפרשני התלמוד הקלאסיים, יכולים להביע אותו מהלך שכלי, כל אחד במילים משלו. מכאן שהאותיות אינן הרעיון עצמו; מקורן למעלה מן השכל, אף שהן מתגלות רק בתוכו.

והמשל בזה כח ההולדה³⁰ שבמוח שנתהווה באדם אחרי היותו בן י"ג או ט' (סנהדרין רפ"ח)

והמשל לכך הוא כוח ההולדה שבמוח, המתהווה באדם לאחר שמלאו לו שלוש־עשרה, או תשע שנים (סנהדרין, תחילת פרק ח).

מובא כאן משל: כוח ההולדה, שמקומו במוח, מתגלה באדם רק כשהוא מגיע לגיל מסוים. הטקסט מציין שני גילאים, שלוש־עשרה או תשע, ומפנה לתחילת הפרק השמיני במסכת סנהדרין, שם דן התלמוד בשאלה אם ילד בן תשע כבר יכול להוליד.

ואף שכבר הי' לו מוחין בשלימות מ"מ כח ההולדה לא נגמר עד היותו בן י"ג או ט' וגמר כח זה תלוי במאכל אשר יאכל.

ואף שכבר היו לו מוחין בשלמות, בכל זאת כוח ההולדה לא הושלם עד שמלאו לו שלוש־עשרה, או תשע שנים; והשלמת הכוח הזה תלויה במאכל שהוא אוכל.

ייתכן ששכלו של הילד כבר התפתח בשלמות, ובכל זאת כוח ההולדה אינו מושלם עד שהוא מגיע לגיל הזה. השלמתו תלויה במאכל שהוא אוכל.

וכנודע ממה שאין מאכילין את הכה"ג בעיוה"כ דברים שמרבי' הזרע. שיש מאכלים מרבים הזרע. ויש מאכלים ממעיטים.

וכידוע מן הדין שאין מאכילים את הכהן הגדול בערב יום הכיפורים דברים המרבים את הזרע, שכן יש מאכלים המרבים את הזרע ויש מאכלים הממעטים אותו.

הראיה לכך היא הדין שלפיו בערב יום הכיפורים אין מאכילים את הכהן הגדול מאכלים המרבים את הזרע, כדי שלא ייטא באותו יום. יש מאכלים המרבים את הזרע ואחרים הממעטים אותו, ולכן המאכל משפיע ישירות על כוח זה.

12 והנה במאכלים ההם עצמן אין בהם כח ההולדה רק כשבאים להמוח. והמוח מתחזק על ידם אזי נתהווה ונגמר כח ההולדה.

והנה, במאכלים עצמם אין כוח הולדה; רק כשהם מגיעים אל המוח, והמוח מתחזק על ידם, אז כוח ההולדה מתהווה ונשלם.

במאכלים עצמם אין כוח הולדה. רק כשהם מגיעים אל המוח ומחזקים אותו, כוח ההולדה מתהווה ונשלם.

כך האותיות באים מלמעלה מהשכל שאינם נתפס באותיות כלל. ומי"ם כשבאים לבחי"ה השכל נעשה גילוי השכל ע"י אותיות.

כך גם האותיות באות מלמעלה מן השכל, [מדרגה] שאינה נתפסת באותיות כלל. ואף על פי כן, כשהן מגיעות אל בחינת השכל, גילוי השכל נעשה באמצעות האותיות.

כך הוא גם באותיות: הן באות ממדרגה שמעל לשכל, מדרגה שאינה יכולה להיתפס באותיות כלל. אך כשהן מגיעות אל השכל, השכל מתגלה באמצעותן.

קטע 5 • 131-15

התפילה מעלה את האותיות

13 ולכן אמרו על מט"ט שקושר כתר"י לקונו מתפלותיהם של ישראל. והענין כי אותיות התפילה עולות למעלה ע"י המלאכים כנודע שכמה מלאכים ממונים בכל היכל לקבל התפלות. ואיתא בזוהר שהמלאך נשיק לה.³¹

לכן אמרו על מטטרון שהוא קושר כתרים לקונו מתפילותיהם של ישראל. העניין הוא שאותיות התפילה עולות למעלה באמצעות המלאכים, כידוע שבכל היכל ממונים כמה מלאכים לקבל את התפילות. ונאמר בזוהר שהמלאך מנשק אותה.

לכן נאמר על מטטרון, מלאך בכיר, שהוא "קושר כתרים לקונו" מתפילותיהם של ישראל. אותיות התפילה עולות באמצעות המלאכים, שרבים מהם ממונים בכל היכל שמימי לקבל את התפילות, והזוהר אומר שהמלאך מנשק את התפילה.

14 וביאור ענין זה הוא כמו הנושק ע"מ מכניס רוחו והבלו בדבר שנושק. כך המלאך מכניס רוחו והבלו באותיות

ביאור העניין הוא כך: למשל, מי שמנשק מכניס את נשימתו ואת הבל פיו לדבר שהוא מנשק; כך המלאך מכניס את נשימתו ואת הבל פיו באותיות

הנשיקה מוסברת באמצעות משל: מי שמנשק מכניס את נשימתו במה שהוא מנשק. כך המלאך מכניס את נשימתו שלו, את החיות שלו, באותיות התפילה.

התפלה להעלותם מבחי דבור האדם לבחי דבור המלאכי שהיא בחי מחשבי שלמטי וכך עולה התפלה למעלי מעולם ועד עולם.

של התפילה, כדי להעלות מבחינת הדיבור של האדם לבחינת הדיבור של המלאכים, שהיא בחינת המחשבה שלמטה. וכך התפילה עולה למעלה, מעולם לעולם,

כך המלאך מעלה את האותיות מדיבור אנושי לדיבור של מלאכים, שהוא, כפי שהוסבר קודם, בחינת המחשבה ביחס לעולם שמתחתיו. וכך התפילה עולה מעולם לעולם.

עד עולם העליון שם הוא מטיט שעושה בחי כתר זה. פי שמעלה האותיות עד מקורן ושרשן שהוא בכתר.

עד העולם העליון ביותר; שם נמצא מטטרון, שעושה ממנה בחינת כתר. כלומר, הוא מעלה את האותיות עד למקורן ולשרשן, הנמצאים בכתר.

התפילה עולה עד העולם העליון ביותר, ושם מטטרון עושה ממנה כתר: הוא מעלה את האותיות למקורן ולשרשן, בכתר.

15 והיינו כדי להמשיך אותיות כי התפלה היא יהי רצון שיהי המשכת רצון אחר מבתחלה שנמשך בחי וחכמה היא בחי דין.

וזהו כדי להמשיך אותיות, שכן התפילה היא "יהי רצון" — שתימשך בחינת רצון אחרת מזו שהייתה בתחילה, שנמשכה בחכמה; וחכמה היא בחינת דין.

המטרה של העלאת האותיות היא להמשיך אותיות חדשות. בתפילה אומרים "יהי רצון", ומבקשים שתימשך בחינת רצון חדשה, שונה מהרצון שנמשך תחילה בחכמה; וחכמה, כפי שהוסבר קודם, היא בחינת דין ומידה מדויקת.

וכן התורה דמחכי נפקת מימינו אש דת למו³² שהיא בחי אש וגבורות וע"פ התורה אין יסורים בלא עון.³³ אבל בכתר שם הם רחמים פשוטים ונושא עון כו' ומשם נמשך אותיות חדשות כו':^{34, 35}

וכך גם התורה, ש"מחכמה נפקת": "מימינו אש דת למו" — בחינת אש וגבורות; ועל פי התורה אין יסורים בלא עון. אבל בכתר יש רחמים פשוטים, והוא "נושא עון" כו'; ומשם נמשכות אותיות חדשות וכו'.

גם התורה באה מחכמה, והיא נקראת "אש דת", ביטוי לאש ולגבורות: לפי מידתה של התורה אין יסורים בלא עון. אבל בכתר יש רחמים פשוטים, והוא "נושא עון"; ומשם נמשכות אותיות חדשות, המבטאות רצון חדש.

קטע 6 • 161-22

הנר, האוויר והאור

16 והנה ככל הענין הזה באותיות כך הוא בבחי' המצות כי נר מצוה. והענין שאין אור הנר מאיר אלא

כשיש אויר סביב האור

והנה, כשם שכל הענין הזה מתקיים באותיות, כך הוא גם בבחינת המצוות, שהרי "נר מצוה". והענין הוא שאור הנר מאיר רק כשיש אוויר סביב האור;

אותו דפוס מתקיים גם במצוות, ככתוב: "נר מצוה". הלהבה מאירה רק כשיש סביבה אוויר.

משא"כ כשאין שם אויר יכבה ולא יאיר כלל והנה האויר הוא בבחי' אותיות. כי הרי רואין שיסוד האויר הוא תחת יסוד האש.^{36, 37}

ואילו כשאין שם אוויר, הוא כבה ואינו מאיר כלל. והנה, האוויר הוא בבחינת האותיות, שהרי אנו רואים שיסוד האוויר נמצא מתחת ליסוד האש.

בלי אוויר הלהבה כבה ואינה מאירה כלל. האוויר מקביל לאותיות, ואף על פי שבסדר היסודות הוא נמצא מתחת לאש.

17 ואעפ"כ הרי יש בו דקות הרבה מיסוד האש. והטעם כי האויר אע"פ שהוא למטה מיסוד האש. מ"מ שרשו הוא למעלה.

ואף על פי כן, יש בו עדינות רבה יותר מביסוד האש. הטעם לכך הוא שאף שהאוויר נמוך מיסוד האש, שורשו נמצא למעלה ממנו.

ובכל זאת, האוויר עדין ומזוכך הרבה יותר מן האש. הטעם לכך הוא שאף שהאוויר נמוך מן האש, שורשו גבוה יותר.

וביאור הדבר כי הנה יעקב אמר מה נורא.^{38, 39} ולכן מה שאומרים הגדול הגבור והנורא. נורא הוא מדתו של יעקב.^{40, 41}

ביאור הענין: יעקב אמר "מה נורא". לכן, כשאנו אומרים "הגדול, הגיבור והנורא", "נורא" הוא מידתו של יעקב.

כדי לבאר זאת, אדמו"ר הזקן פונה ליעקב, שאמר "מה נורא" לאחר חלומו על הסולם. לכן, כשאנו מתארים את ה' כ"הגדול, הגיבור והנורא", "נורא" הוא מידתו של יעקב.

18 ולכאורה לא שייך בחי' נורא ליעקב כ"א לפחד יצחק.⁴² אלא לפי שיעקב היה הממוצע בין האבות.⁴³

ולכאורה, בחינת "נורא" אינה שייכת ליעקב, אלא רק ל"פחד יצחק". אלא שכך הדבר משום שיעקב היה המתווך בין האבות.

יראה נראית כשייכת ליצחק ולא ליעקב, שהרי אלקיו נקרא "פחד יצחק". התשובה היא שיעקב היה המתווך בין האבות, וחיבר את החסד של אברהם עם הגבורה של יצחק.

ונודע שא"א שיחברו ב' הפכים עד שיערה רוח מלמעלה משניהם. כענין עושה שלום במרומיו⁴⁴ כו'. וידוע שאי אפשר לחבר שני הפכים עד שתשפיע עליהם רוח מלמעלה, ממקום שלמעלה משניהם, כמו בענין "עושה שלום במרומיו" וכו'.

אי אפשר לחבר שני הפכים באמצעות אחד מהם בלבד; הם מתאחדים רק כאשר רוח ממדרגה שלמעלה משניהם נשפעת עליהם. כך הי' "עושה שלום במרומיו", ומביא הרמוניה בין כוחות מנוגדים ממקום שלמעלה מהם.

19 ולכן מאחר שיעקב היה המחבר לכך היה בו גילוי בחי' נורא שהוא למעלה משניהם. וכך הוא בבחי' אויר שהדקות הוא לפי שהוא בחי' ממוצע שהוא בקו האמצעי חח"ן מימין. ובג"ה משמאל.

לכן, מאחר שיעקב היה זה שמחבר ביניהם, התגלה בו גילוי של בחינת "נורא", שהיא למעלה משניהם. וכך גם בבחינת האויר: זיכוכו נובע מכך שהוא בחינת ממוצע, הנמצא בקו האמצעי — חכמה, חסד ונצח מימין, ובינה, גבורה והוד משמאל,

מכיוון שיעקב חיבר בין שני הצדדים, הוא גילה את מידת "נורא", העומדת למעלה משניהם. גם האויר הוא ממוצע, ומכאן נובע זיכוכו: הוא שייך לקו האמצעי של הספירות, בין קו הימין — חכמה, חסד ונצח — לקו השמאל — בינה, גבורה והוד.

20 וכדת"י באמצע הוא בחי' אויר שהוא בחי' ז"א שהוא בקו הממוצע בחי' [ת"ת] ולכן נק' אויר אור יו"ד.^{45, 46}

וכתר, דעת, תפארת ויסוד שבאמצע — זו בחינת אויר, שהיא בחינת ז"א, הנמצא בקו האמצעי, בחינת [תפארת]. לכן אויר נקרא אור בתוספת יו"ד.

הקו האמצעי עובר דרך כתר, דעת, תפארת ויסוד. האויר מתאים לקו זה, שהוא ז"א, בחינת תפארת; לכן המילה "אויר" נכתבת כמו "אור", בתוספת יו"ד.

שהיו"ד הוא בחי' העלם של האור שמוריד וממשיך להיות האור מאיר. כמו האותיות שהן בבחי' ההעלם.

כי היו"ד היא בחינת ההעלם של האור, שמוריד וממשיך אותו כדי שהאור יאיר — בדומה לאותיות, שהן בבחינת העלם.

היו"ד מייצגת את העלם האור, שמוריד וממשיך את האור כדי שיוכל להאיר. כך גם האותיות: הן בבחינת העלם, ודרכן נמסר השכל.

21 ובהן ועל ידן נתפס השכל ובא לידי גילוי כי א"א לכל שכל בלי אותיות כנ"ל.

ובתוכן ועל ידן השכל נתפס ובא לידי גילוי, שכן אין אפשרות לשכל בלי אותיות, כפי שהוסבר לעיל.

בתוך האותיות ועל ידיהן השכל נתפס ומתגלה; כפי שהוסבר לעיל, שום רעיון אינו יכול להתקיים בלי אותיות.

כך האויר שהוא בבחי' העלם בו ועל ידו נתפס האור להאיר לבא לידי גילוי. וזהו כי נר מצוה ותורה אור.⁴⁷

כך גם האויר, שהוא בבחינת העלם: בתוכו ועל ידו האור נתפס, כדי להאיר [ול]בוא לידי גילוי. וזהו [משמעות] "כי נר מצוה ותורה אור".

האויר, המדיום המעלים, ממלא תפקיד דומה ביחס לאור: בתוכו ועל ידו האור נתפס ומתחיל להאיר. זו משמעות הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור".

שע"י נר מצוה נעשה התורה אור כי המצות עולות עד הכתר ששם שרש המצות תר"ך עמודי אור עמוד שמחבר מעלה למטה.

כי באמצעות "נר מצוה" נעשית התורה אור; שהרי המצוות עולות עד כתר, שם שורש המצוות: תר"ך עמודי אור — עמוד המחבר בין מעלה למטה.

באמצעות המצווה, שהיא הנר, התורה נעשית אור. המצוות עולות עד כתר, שורשן, המכונה "תר"ך עמודי אור" (620) הוא הערך המספרי של המילה כתר); כל עמוד מחבר בין מעלה למטה.

22 וכענין יעקב חבל נחלתו⁴⁸ כשמתנועע החבל למטה כו'. וכך ע"י המצות שהן במל' עולות בכתר ונמשך משם בחי' אותיות חדשים דהיינו תוס' אור להיות אור התורה מאיר. כי הנה התורה נקראת משל הקדמוני.^{49, 50}

וכך גם בענין "יעקב חבל נחלתו": כאשר מניעים את החבל למטה, וכו'. כך, באמצעות המצוות, שהן במלכות ועולות לכתר, נמשכים משם אותיות חדשות — כלומר, תוספת אור — כדי שאור התורה יאיר. שכן התורה נקראת "משל הקדמוני".

יעקב נקרא "חבל נחלתו": כאשר מזיזים את קצהו התחתון של חבל, זו גם קצהו העליון. כך המצוות, שהן במלכות, מגיעות עד לכתר, ומשם נמשכים אותיות חדשות — תוספת אור — כדי שאור התורה יאיר. התורה נקראת "משל הקדמוני", כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

קטע 7 • 231-25

התורה כמשל; השם הגדול

23 וענין המשל הוא כמ"ש וידבר שלשת אלפים משל.⁵¹ כי הנה חכמת שלמה היא חכמה תתאה⁵² שהיא בחי' מל' דאצי'.

ענין המשל הוא כפי שנאמר: "וידבר שלושת אלפים משל". חכמת שלמה היא חכמה תחתונה, שהיא בחינת מלכות דאצילות;

התורה כונתה זה עתה "משל", ואדמו"ר הזקן מסביר את משמעות הדבר באמצעות שלמה, ש"דיבר שלושת אלפים משל". חכמת שלמה היא "חכמה תחתונה", בחינת מלכות דאצילות, האחרונה בספירות של עולם האצילות.

והיינו בחיי מלי המאירה בבי"ע כי מלי דאצי עצמה היא רוה"ק ונו"ה דאצי היא בחי נבואה ובאצילות איהו וחיוהי חד.

כלומר, בחינת המלכות המאירה ב[עולמות] בריאה, יצירה ועשיה. שכן מלכות דאצילות עצמה היא רוח הקודש, ונו"ה דאצילות הן בחינת הנבואה; ובאצילות "הוא וחיותיו אחד".

ליתר דיוק, מדובר במלכות דאצילות כפי שהיא מאירה בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה. מלכות דאצילות עצמה היא רוח הקודש, נצח והוד דאצילות הם מקור הנבואה, ובאצילות הכול אחד עם ה'.

ולכן יש ס"ר פירושים על כל פסוק מד"ת ונבואה. וגם משלי ושה"ש שאמר שלמה ברוה"ק הן במלי דאצילות עצמה למעלה מחכמת שלמה

ולכן יש שש מאות אלף פירושים לכל פסוק מדברי התורה והנבואה. גם משלי ושיר השירים, שאמר שלמה ברוח הקודש, הם במלכות דאצילות עצמה, למעלה מחכמת שלמה;

מכיוון שהנבואה ורוח הקודש נובעות מאצילות, המאחדת עם אין סוף, בכל פסוק בתורה ובנביאים יש שש מאות אלף פירושים. משלי ושיר השירים, שאמר שלמה ברוח הקודש, נובעים ממלכות דאצילות עצמה, מדרגה שלמעלה מחכמתו שלו.

אבל מה שנתן חכמה לשלמה היא בחי חכמה תתאה דבריאה ובחכמה זו דיבר על כל דבר מד"ת שלשת אלפים משל

אבל החכמה שה' נתן לשלמה היא בחינת חכמה תחתונה דבריאה, ובחכמה זו הוא דיבר על כל עניין מדברי התורה שלוש אלפים משל,

אולם החכמה שה' נתן לשלמה היא חכמה תחתונה דבריאה. באמצעותה הוא אמר שלוש אלפים משלים על כל עניין שבתורה.

דהיינו רוחניות שבד"ת מכל הג' עולמות בי"ע (שכל מה שיש למטה יש למעלה כנודע מאתרוג שלמטה שמעורר למעלה שדוקא אתרוג ולא תפוח.

כלומר, על הרוחניות שבדברי התורה בכל שלושת העולמות בריאה, יצירה ועשיה (שהרי כל מה שיש למטה יש גם למעלה, כידוע מן האתרוג שלמטה, המעורר למעלה — דווקא אתרוג ולא תפוח.

המשלים האלה מבטאים את המשמעות הרוחנית שבדברי התורה כפי שהיא קיימת בשלושת העולמות בריאה, יצירה ועשיה. בהערת אגב מוסיף אדמו"ר הזקן שכל מה שקיים למטה יש לו מקבילה למעלה: האתרוג שאוחזים למטה מעורר את מקבילו למעלה, ולכן המצווה דורשת דווקא אתרוג ולא תפוח.

ולקרב אל השכל הוא כמו דבר גשמי המצוייר בדמיון האדם. אך דמיון מחשבת האדם אינה פועלת כלום. אבל למעלה כי לא מחשבותי כו')⁵³

וכדי לקרב זאת אל השכל, הדבר דומה לחפץ גשמי המצטייר בדמיונו של אדם. אלא שדמיון במחשבת האדם אינו פועל דבר, ואילו למעלה נאמר: "כי לא מחשבותי [מחשבותיכם]" וכו')

כדי לקרב זאת אל השכל, הדבר דומה לחפץ גשמי המצטייר בדמיונו של אדם. אבל דמיונו של אדם אינו פועל דבר, ואילו למעלה נאמר: "מחשבותי אינן מחשבותיכם" — שם המקבילה היא ממשית ויש לה השפעה.

שהשיג ממדרגה התחתונה דעשיה עד מדרגה הראשונה שבכריאה. וכל עולם יש בו י"ס וי' כלול מ"י עד אלף וזהו שלשת אלפים.

זה מה שהשיג: מן המדרגה התחתונה של עשיה ועד למדרגה הראשונה שבכריאה. בכל עולם יש עשר ספירות, וכל עשר כלולות מעשר, עד אלף; וזהו שלושת אלפים.

שלמה השיג את המדרגות האלה מן המדרגה התחתונה של עשיה ועד למדרגה הראשונה של כריאה. בכל עולם יש עשר ספירות, כל אחת מהן כלולה מעשר, וכל אחת מאותן עשר כלולה שוב מעשר — אלף בכל עולם; בשלושת העולמות מתקבלים שלושת אלפים משלים.

אבל באצ"י דאיהו וחיהו חד לא השיג. אבל כאמת גם התורה דאצ"י היא בחי' משל לגבי המאציל העליון ב"ה.

אבל את אצילות, שבה "הוא וחיותו אחד", הוא לא השיג. אך לאמיתו של דבר, גם התורה דאצילות היא בחינת משל ביחס למאציל העליון, ברוך הוא.

השגתו של שלמה לא הגיעה לאצילות, שבה ה' ומידותיו אחד. ואף על פי כן, גם התורה כפי שהיא באצילות אינה אלא "משל" ביחס לה' עצמו, המאציל העליון.

דאוריית' מתקשרא בקוב"ה⁵³ כמו דישאל מתקשראן באוריית' שאין להם ערך לגבי התורה אלא דמתקשראן בה.

"התורה קשורה בקדוש ברוך הוא, כשם שישראל קשורים בתורה", שכן אין להם ערך ביחס לתורה, אלא שהם קשורים בה.

על יסוד דברי הזוהר שהתורה קשורה בקדוש ברוך הוא, משווה אדמו"ר הזקן בין היחס של התורה לה' לבין היחס של ישראל לתורה. לישראל אין ערך ביחס לתורה, ובכל זאת הם קשורים בה; באותו אופן, התורה, אף שאינה אלא "משל" לה', קשורה בו.

24 וכך התורה מתקשראת בקוב"ה כו'. וכדי שימושך ויתפשט אוא"ס ב"ה המאציל בהתורה הוא ע"י נר מצוה

כך גם התורה מתקשרת לקדוש ברוך הוא וכו'. וכדי שאור אין סוף, המאציל, יימשך ויתפשט בתורה, הדבר נעשה באמצעות "נר מצוה",

כדי שאור אין סוף, ה' המאציל, יימשך ויתפשט בתורה, דרוש "נר מצוה". המצוות הן שמביאות לכך.

שהיא בחי' אוי"ר⁵⁴ אור יי' שהמצות הן בחי' העלאה כמו קרבנות שנעשו מן הבהמות להיות אשה ריח ניחוח.

שהיא בחינת אוויר — אור עם יו"ד. שכן המצוות הן בחינת עלייה, כמו הקרבנות שנעשו מן הבהמות, כדי להיות "אֵשֶׁה ריח ניחוח".

המצווה היא האוויר שסביב הלהבה, כלומר "אור עם יו"ד", כפי שהוסבר לעיל. המצוות הן עליות, כמו הקרבנות בבית המקדש, שבהם הבהמות הועלו ונעשו "אֵשֶׁה ריח ניחוח" לה'.

וכן תפלין של קלף מעור הבהמות. וציצית של צמר. והרי זו בחי' העלאה מדבר גשמי להיות התכללות ברוחניות אק"ב

וכך גם תפלין, העשויות קלף מעור בהמות, וציצית העשויה צמר. זו בחינת עלייה מדבר גשמי, כדי שייכלל ברוחניות של "אשר קדשנו במצוותיו".

כך גם תפלין נכתבות על קלף העשוי מעור בהמות, וציצית עשויה צמר. בכל אחד מהמקרים דבר גשמי מתעלה ונכלל ברוחניות המתבטאת בברכה "אשר קדשנו במצוותיו".

(וגם הם המשכות אך מפני שנעשות ע"י מעשה האדם בפו"מ הרי הן העלאות שהאדם מעלה ומקשר אותן לאו"א"ס הנמשך בתוכן משא"כ התורה היא המשכה לבדה קורא בתורה שקורא וממשיך מה שכבר היה כאדם הקורא לחברו כו')

(גם הן ממשיכות אור למטה; אך מכיוון שהן נעשות באמצעות מעשה האדם בפועל, הן נחשבות עליות: האדם מעלה אותן ומקשר אותן לאור אין סוף שנמשך לתוכן. התורה, לעומת זאת, היא המשכה בלבד: מי שקורא בתורה קורא וממשיך את מה שכבר היה, כמו אדם הקורא לחברו וכו').

גם המצוות ממשיכות אלוקות למטה, אך מכיוון שהן נעשות באמצעות פעולה גשמית של האדם, הן נחשבות עליות: האדם מעלה אותן ומקשר אותן לאור אין סוף שבתוכן. לימוד התורה, לעומת זאת, הוא המשכה בלבד; המילה "קורא" פירושה גם "קורא" וגם "קורא למישהו", ומי שקורא בתורה קורא וממשיך את מה שכבר קיים, כמו אדם הקורא לחברו.

וע"י העלאה זו נעשה המשכת התורה. וזהו יהא שמו הגדול⁵⁵ מבורך כי יש שם⁵⁶ הוי"ה בחי' מלי' כי הוי"ה הוא ז"א ושמו של הוי"ה

ועל ידי עלייה זו נעשית המשכת התורה. וזהו [פירוש] "יהא שמו הגדול מבורך": יש שם הוי", בחינת מלכות, שכן הוי"ה הוא ז"א, ושמו של הוי",

העלייה שנעשית באמצעות המצוות היא שמביאה להמשכת התורה. זו משמעות המענה "יהא שמו הגדול מבורך". הוי"ה הוא ז"א, ואילו "שמו של הוי'", כלומר התגלותו, הוא במלכות.

דהיינו הגילוי הוא במלי' ושם הגדול הוא בכתר (ופעם אמרו בזוהר דהיינו בבינה והכל אי' כי התגלות עתיק בבינה)⁵⁷ דהיינו מלי' דא"ק

כלומר, ההתגלות היא במלכות, ואילו השם הגדול הוא בכתר (ובמקום אחד נאמר בזוהר שהוא בבינה; והכול עניין אחד, כי עתיק מתגלה בבינה), כלומר במלכות דאדם קדמון.

לעומת זאת, "השם הגדול" הוא בכתר, במלכות דאדם קדמון, המדרגה הקדומה שמעל אצילות. ההערה שבסוגריים מיישבת מאמר זוהר שממקם אותו בבינה: עתיק, פנימיות הכתר, מתגלה בבינה, ולכן שני התיאורים מתייחסים לאותו עניין.

ולכן אומרים מברך לעולם כלשון יחיד שהוא עולם האצ"י שהוא רה"י דאיהו וחיהי חד לפי ששם הגדול הוא למעלה מהאצילות ונמשך באצ"י וזהו הקב"ה מנענע בראשו.⁵⁸

ולכן אומרים "מברך לעולם" כלשון יחיד, והכוונה לעולם האצילות, שהוא רשות היחיד, משום ש"הוא וחיהי חד"; שכן השם הגדול נמצא למעלה מאצילות ונמשך לתוך אצילות. וזהו [פירוש] "הקב"ה מנענע בראשו".

לכן אומרים "מברך לעולם", "לעולם", כלשון יחיד: הכוונה לעולם האצילות היחיד, שהוא רשות היחיד (כלומר, רשותו של האחד), שבו הכול אחד עם ה', ואילו נמשך השם הגדול שמעל אצילות. זו משמעות האמירה שהקב"ה "מנענע בראשו" כשאומרים מענה זה.

פ"י בבחי' כתר שמנענע וממשיך למטה אך דוקא באיש"ר דאגדתא⁵⁹ כי אגדה היא בחי' חכמה⁶⁰ שרוב סודות התורה גנוזין בה כמ"ש האריז"ל.⁶¹

כלומר, בחינת כתר, שהוא מנענע וממשיך למטה. אך הדבר הוא דווקא באמירת "אמן יהא שמיה רבא" על האגדה, שכן אגדה היא בחינת חכמה, שבה גנוזים רוב סודות התורה, כפי שכתב האריז"ל.

"ראשו" הוא כתר, שאותו הוא "מנענע" וממשיך כלפי מטה. הדבר מתרחש דווקא באמירת המענה שלאחר אגדה, כלומר לאחר דברי חז"ל שאינם הלכה, מפני שאגדה היא בחינת חכמה, שבה גנוזים רוב סודות התורה, כפי שכתב האריז"ל.

25 ואיש"ר אומרים בצבור שאז דוקא מנענע בכל בחי' ראשו משא"כ אחד העוסק בתורה אע"פ שהקב"ה קורא ושונה כנגדו מ"מ אין המשכה זו רק לחלק נפשו אבל בצבור ממשיכים בחי' כללות כו'.

את "אמן, יהא שמיה רבא" אומרים בציבור, ורק אז הוא מנענע את כל בחינות ראשו. לעומת זאת, אדם יחיד העוסק בתורה — אף שהקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו — המשכה זו מגיעה רק לחלק הנפש שלו; ואילו בציבור ממשיכים את בחינת הכללות וכו'.

את התשובה "אמן, יהא שמיה רבא" אומרים רק בציבור, מפני שרק אז ה' "מנענע" את כל בחינות "ראשו", וממשיך מכתר כולו. כשיחיד לומד תורה, הקדוש ברוך הוא לומד כנגדו, אך ההמשכה מגיעה רק לחלק השייך לנפשו; ציבור ממשיך את הכללות.

המזוזה ונר חנוכה

26 ובוה יובן ענין נ"ח משמאל ומזוזה מימין. מזוזה הוא בחי' המצות שהמזוזה היא בחי' העלא'.

בכך יובן עניינם של "נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין". המזוזה היא בחינת המצוות, שכן המזוזה היא בחינת העלאה. כעת אפשר להשיב על השאלה שפתחה את המאמר: מדוע נר חנוכה נמצא משמאל והמזוזה מימין. המזוזה מסמלת את המצוות, שעניינן העלאה.

שבית האדם וכל מה שבתוכו בטל לה' אחד שכותבין במזוזה אחד ואהבת.⁶² כי בכל לבבך הוא בחי' התפלה בלב.

ביתו של האדם וכל מה שבתוכו בטלים לה' אחד, שהרי במזוזה כותבים "אחד" ו"ואהבת". "בכל לבבך" הוא בחינת התפילה שבלב.

המזוזה מכריזה שביתו של האדם וכל מה שבתוכו בטלים לפני ה' האחד: על קלף המזוזה מופיעות המילים "ה' אחד" והפרשה הפותחת ב"ואהבת". בפרשה זו, "בכל לבבך" מקביל לתפילה, שהיא עבודת הלב.

27 ובכל נפשך היא בחי' התורה לקשר מחשבה במחשבה ודבור בדבור. ודברי אשר שמתי בפיו.⁶³ ובכל מאדך⁶⁴ היא המזוזה שהיא בסוף ביתו עם כל הרכוש שבתוכו.

"בכל נפשך" היא בחינת התורה, הקושרת מחשבה במחשבה ודיבור בדיבור, ו"דברי אשר שמתי בפיו"; ו"בכל מאדך" היא המזוזה, הנמצאת בקצה הבית, עם כל הרכוש שבתוכו.

"בכל נפשך" מקביל ללימוד תורה, הקושר את מחשבתו של האדם עם המחשבה האלוקית ואת דיבורו עם הדיבור האלוקי, ככתוב: "דברי אשר שמתי בפיו". "בכל מאדך", כלומר בכל רכושו של האדם, היא המזוזה עצמה, הקבועה בקצה הבית שבו נמצא הרכוש.

ועיי' נ"ח משמאל היא תורה אור שהיונים רצו להשכיחם תורתך ותקנו להניחה על פתח הבית מבחוץ⁶⁵ לרייה.

ועל ידי כך [באה] נר חנוכה משמאל, שהיא "תורה אור", שהרי היונים ביקשו "להשכיחם תורתך"; ו[חכמים] תיקנו להניחו בפתח הבית מבחוץ, כלפי רשות הרבים.

באמצעות עלייה זו בא נר חנוכה משמאל, כהמשכת "תורה אור". היונים ביקשו להשכיח מ ישראל את התורה, וחכמים תיקנו להניח את הנר בפתח הבית, כשהוא פונה החוצה, כלפי רשות הרבים.

כי המלי נקי פתח הבית שמשמש כניסה ויציאה וכך כתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש⁶⁶ כו'. וביציאתה לבי"ע הנה מלי בכל משלה.⁶⁷

שהרי מלכות נקראת פתח הבית, המשמש לכניסה וליציאה; וכך כתוב: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש" וכו'. וכשהיא יוצאת לכריאה, יצירה ועשיה, "בכל מושלה".

מלכות נקראת פתח הבית, שכן הכול נכנס ויוצא דרכה; הפסוק "בזאת יבוא אהרן אל הקודש" נדרש כרומז למלכות, שהיא הדרך אל הקדושה. כשהמלכות יוצאת לכריאה, יצירה ועשיה, היא מושלת בכול, ככתוב: "בכל מושלה".

וצריך להמשיך גם שם בטורי דפרודא. על הרי בתר⁶⁸ בחי אור התורה והיא משמאל בחי גבורות וזה היה בזמן בית שני כו'.

וצריך להמשיך גם שם, אל "הרי הפרוד" — "על הרי בתר" — את בחינת אור התורה. היא משמאל, בחינת גבורות; וזה היה בזמן בית שני וכו'.

את אור התורה צריך להמשיך גם לשם, אל "הרי הפרוד", המכונים "הרי בתר" — העולמות המרוחקים מן הקדושה. משום כך נר חנוכה נמצא משמאל, בצד הגבורות; והמאמר מוסיף שזה היה בזמן בית שני, תקופת נס חנוכה.

בעבודה

כל מצווה הנעשית בדברים גשמיים, כגון קלף התפילין וצמר הציצית, מעלה את העולם אל ה', והעלייה הזאת היא שמביאה אור חדש אל התורה שאדם לומד. התפילה מעלה את אותיות דבריו של האדם לשורשן וממשיכה רצון אלוהי חדש, שלמעלה ממידת הדין. בית שיש בו מזוזה נמסר, יחד עם כל רכושו, להי אחד, ונר חנוכה שבפתחו נושא את אור התורה החוצה, אל רשות הרכים. גם אמירת "אמן, יהא שמיא רבא" יחד עם הציבור ממשיכה יותר מכפי שאדם אחד יכול להמשיך לבדו.

שאלות לשיחה

1. מדוע עליית אלקים להוי' נעלית מירידת הוי' לאלקים, וכיצד היא מבשרת את תפקידן של המצוות?
2. באיזה מובן האותיות הן "למעלה מן השכל", אם אפשר להשיג כל רעיון רק באמצעותן?
3. כיצד ייתכן שהאוויר, הנמצא למטה מן האש, מושרש למעלה מן האש, ומה מלמדת על כך מידתו של יעקב, "נורא"?
4. מדוע על התפילה להעלות את האותיות עד לכתר כדי להמשיך דבר חדש?
5. כיצד משלימות יחד המזוזה מימין ונר חנוכה משמאל את דימוי הסולם שבראשית הביאור?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ביאור

הערת קה"ת מפנה את הקורא ל"אור התורה" של הצמח צדק על חנוכה, בקשר לביאור זה. ההערה מציינת רק את העמוד, ולכן אין כאן תיאור של הנמצא שם.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת חנוכה כרך ב שלב, ב.

פסוקה 2

2 משמאל ומזווה מימין

התלמוד פוסק שיש להניח את נר החנוכה לצד הפתח משמאל, "כדי שר חנוכה יהיה משמאל והמזווה מימין". ביאור זה מסביר את המשמעות הפנימית של סידור זה.

Shabbat 22a:2 שבת כ"ב א:ב'

אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח. והיא מנח לכה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין רב שמואל מדפתי אמר: משמאל. והילכתא משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזווה מימין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 3

3 כל אשר חפץ ה' עשה

המזמור אומר שה' עושה כל מה שהוא חפץ, בשמים ובארץ. אדמו"ר חזקן קורא את הפסוק כמקור לצורה ולמתכונת של הנבראים, שמקורן ברצונו של ה'.

Psalms 135:6 תהילים קל"ה:ו'

כל אֲשֶׁר־חָפֵץ ה' עָשָׂה בַשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בְּיָמִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven; and in earth, in the seas and in all deeps

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלה, ו.

4 בדבר ה' שמים נעשו

הפסוק אומר שהשמים נעשו בדבר ה'. כאן הוא מבאר את מהותם של הנבראים, שמקורה בדיבור האלוהי.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו'

בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּכְרוּחַ פִּי כָל־צְבָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

5 מה רבו מעשיך

מחבר המזמור מתפעל מריבוי מעשי ה', שכולם נעשו בחכמה. אדמו"ר חזקן

מבין מכך שצורותיהם הרבות מספור של הדברים מושרשות בחכמה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מִה־רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־ם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מִלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

6 שבחי החכמה . . דהיינו התחלקות

הערת קה"ת מפנה לביאורי אדמו"ר האמצעי על הוזהר בעניין הרעיון המובא כאן, שהחכמה היא בחינת גבורות, כוח החלוקה לפרטים. בהערה מצוין העמוד בלבד.

הערת קה"ת

ראה ביאורו ל"כ"ק האמצעי קיג, ד. אוה"ת סידור ע' נג.

פסוקה 4

7 בוצינא דקרדוניתא

ההערה מציינת שמקורות המונח הובאו כבר לעיל, ב"א 39a. שם מסביר אדמו"ר חזקן, מוקדם יותר במאמר מקץ, שקו המידה נקרא בוצינא דקרדוניתא על שם הביטוי "קרדוניתא חטיי", שפירושו עמימות ושחרות, משום שנדרשות מידה והגבלה: "עד כאן בחינת החכמה"; בהערת קה"ת שם מובאים מקורות המונח בווהר ובתיקוני זוהר.

הערת קה"ת

נסמן לעיל לט, א.

8 בוצינא דקרדוניתא

בתחילת תיאור הבריא, הוזהר מדבר על בוצינא דקרדוניתא החורטת בתוך הוזהר העליון ו"מודדת את המידה". זהו המקור הראשון למונח שמביאים הערות קה"ת לעיל, בדף 39a.

Zohar, Bereshit 1:1-2:7 ספר הוזהר, בראשית א':א-ב':ז

9 בוצינא דקרדוניתא קו המדה מדוד משחת'

התיקונים מדברים על בוצינא דקרדוניתא "בשעה שהיא מודדת את המידה" — המילים שהרבי חזקן מצטט כאן. הערות קה"ת לעיל, בדף 39a, מביאות את הקטע הזה בין המקורות למונח.

Tikkunei Zohar 19a:14-16 תקוני זוהר י"ט א:י"ד-ט"ז

אלא בריש *הורמנותא דמלכא בוצינא דקרדוניתא' כד מדיד משיחא. האי נקודה נפיק מינה קו דסתים ניצוצא ההיא מחשבה כגוונא דא ס. בקדמיתא איהי מ"ם סתימא. וכד אתפשט קו דאיהי ו' מן המדה איהי אתפתחת ואתעבדת ב'. ודא בראשית ב' ראשית נקודה בהיכליה. וכד איהי ס סתימא איהי מ"ם רבתא מלסרבה המשרה (ס"א למרבי"ה בגימט' עז"ר או זר"ע בההוא היכל זרע וזרעין לתקונא דיליה המשר"ה בגימט' תקו"ן עם האותיות והמלה ודא מם רבתי) ואתעבדת עוקא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

10 מי מדד בשעלו מים

הנביא שואל מי מדד את המים בשקע כף ידו, ומדד את השמים בורת. הרבי

If thou seest the oppression of the poor, and the violent perverting of justice and righteousness in the state, marvel not at the matter; for one higher than the high watcheth, and there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 וכבר הסכימו החוקרים כי וגלגל השכל העשירי

אדמו"ר הזקן מצטט את סוף הפרק הזה בספרו של רבי משה קורדובירו, "פרדס רימונים": החוקרים הסכימו שמן הגלגל התשיעי ומעלה אין מקום גשמי, ושעשירי, גלגל השכל, מתקיים ללא מקום. הוא מביא זאת כדי להראות שגם הפילוסופים מקבלים השתלשלות של בחינות, שכל אחת מקבלת מזו שלמעלה ממנה.

Pardes Rimmonim 6:3 פרדס רימונים ו'ג'

16 כי אני ידעתי

במזמור נאמר: "כי ידעתי כי גדול ה', ואדוננו מכל אלקים". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"אני" כמלכות וכנסת ישראל, היודעות שהיו שולט על כל בחינה של אלקים.

Psalms 135:5 תהילים קל"ה:ה'

כי אני ידעתי כי גדול ה' ואדונינו מכל אלקים:

For I know that the L-RD is great, And that our L-rd is above all gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 מושל על כל בחי אלקים

הערת קה"ת מציינת את הפרק בסדרת ההמשך של המאמרים משנת תרע"ב העוסק ברעיון הנאמר כאן, ששם הוי' שולט בכל בחינות אלקים. בהערה מצוין הפרק בלבד.

הערת קה"ת

המשך תער"ב ח"א פרק רמה.

18 לא ידעתי את הוי'

פרעה משיב למשה: "מי ה' אשר אשמע בקולו... לא ידעתי את ה'". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהכרה באלקים בלבד, בכוח האלוהי המסתתר בתוך הטבע, ולא בהוי', השולט עליו.

Exodus 5:2 שמות ה':ב'

ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ה, ב.

19 עוב ה' את הארץ

בחזון יחזקאל אומרים הזקנים העובדים לאלילים בסתר: "אין ה' רואה אותנו, עוב ה' את הארץ". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את האמונה שה' הסתלק והניח את העולם בידי הטבע.

Ezekiel 8:12 יחזקאל ח':י"ב

ויאמר אלי ה'ראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עשים בחשך איש בחדריו משפיתו כי אמרים אין ה' ראה אותנו עוב ה' את הארץ:

Then said He unto me: 'Son of man, hast thou seen what the elders of the house of Israel do in the dark, every man in his

הזקן מצטט פסוק זה כמקור לכוח המדידה האלוהי, שהוא שורש החכמה.

Isaiah 40:12 ישעיהו מ':י"ב

מימדד בשעלו מים ושמים בוצת תכן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפליס הרים וגבעות במאזנים:

Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"מ, יב.

11 מה רבו מעשיו

"מה רבים מעשיו, ה'! את כולם עשית בחכמה". כאן המעשים הרבים הם הפרטים האינסופיים הכלולים בחכמה דאצילות.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה רבו מעשיו ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

12 דבר מלך שלטון

קהלת אומר שדברו של מלך שליט, ואין מי שיכול לשאול אותו: "מה אתה עושה?" אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי ביחס למלכות, מלכות ה' המתבטאת בדיבור, שבאמצעותו באים לעולם נבראים נפרדים.

Ecclesiastes 8:4 קהלת ח':ד'

באשר דבר מלך שלטון ומי יאמרלו מה תעשה:

Forasmuch as the king's word hath power; and who may say unto him: 'What doest thou

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 ויצבא השמים לך משתחוים

בתפילת הלויים נאמר שה' עשה את השמים ואת כל צבאם, מחיה את כולם, ויצבא השמים משתחוים לך". אדמו"ר הזקן מפרש את ההשתחוואה כביטוי לביטול של המלאכים.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו'

אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 כי גבוה מעל גבוה שומר

קהלת אומר שגבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עוד יותר עליהם. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהשתלשלות שבה כל בחינה מקבלת מזו שלמעלה ממנה.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה':ז'

אם יעשך רש וגל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על ההפץ כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם:

פסוקה 9

25 מחשבה — והנה שרש גלוי האותיות

מאמר של ואתחנן בלקוטי תורה מפנה את הקורא בחזרה לביאור הזה עצמו על "המוזוה מימין", במילים "והנה שורש גילוי האותיות". זאת בהקשר לקביעה שכדי להשפיע, המשפיע זקוק לאור נוסף.

הערת קה"ת

מובא בלקו"ת ואתחנן י, ג. המשך מצה זו תר"מ סעי' ה ע' קה.

26 וקרא זא"ז

בחונו של ישעיהו קוראים השרפים זה לזה: "קדוש, קדוש, קדוש". אדמו"ר הזקן מביא זאת בהקשר של דיבור המלאכים.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 דין מן דין

התרגום מתרגם את "וקרא זה אל זה" כ"ומקבלין דין מן דין". אדמו"ר הזקן משתמש בכך לתיאור ההשתלשלות, שבה כל בחינה מקבלת מזו שלמעלה ממנה.

Targum Jonathan on Isaiah 6:3 תרגום יונתן על ישעיהו ו:ג'

וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין וְאָמְרִין קְדִישׁ בְּשֵׁמִי מְרֻמָּא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִנְתִּיהָ קְדִישׁ עַל אֶרְעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתִּיהָ קְדִישׁ לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא זִי צְבָאוֹת מְלֵיָא כָּל אֶרְעָא זִי קְרִיָּה:

And one cried unto another, and they were saying, Holy in the highest and exalted heavens is the house of His Shekinah, holy upon the earth is the work of His might, holy for ever, world without end, is the L-rd of hosts, the whole earth is full of the brightness of His glory

Mikraot Gedolot (Public Domain) • London "Chaldee Paraphrase," 1871 (Public Domain)

פסוקה 10

28 ויהי האדם לנפש חיה

הפסוק מתאר כיצד ה' נפח באדם נשמת חיים, והאדם נעשה לנפש חיה. אדמו"ר הזקן קורא את המילה "חיה" כמתייחסת למדרגת חיה שבנשמה, המקבילה לחכמה — המקום הראשון שבו האותיות מתגלות.

Genesis 2:7 בראשית ב:ז'

וַיִּצְרֶה ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִדֶּהָאָדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ז.

29 כמ"ש בזהר אינון כתרין עילאין

בהקדמת זוהר מסופר כיצד אותיות האל"ף-ב"ת באו לפני ה' קודם שנברא העולם, וכיצד האות כי ירדה מעל כיסא הכבוד. אדמו"ר הזקן מצטט

chambers of imagery? for they say: The L-RD seeth us not, 'the L-RD hath forsaken the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל ח, יב.

20 לא בדעת ידבר

אליהוא אומר על איוב שהוא "ידבר בלי דעת". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי לתיאור הטענה שה' עזב את הארץ.

Job 34:35 איוב ל"ד:ל"ה

אִיּוֹב לֹא־בְדַעַת יְדַבֵּר וּדְבָרָיו לֹא בְהַשְׁכִּיל:

'Job speaketh without knowledge, And his words are without 'discernment

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 בתניא ח"ב

ההערה מזהה את הפרק שאליו מתכוון אדמו"ר הזקן. שם הוא מסביר שנס בריאת שמים וארץ יש מאין גדול מנס קריעת ים סוף, ושהעולם מתקיים רק מפני שדיבורו של ה' מחדש אותו תמיד. זו תשובתו של אדמו"ר הזקן כאן למי שאומרים שה' עזב את הארץ.

הערת קה"ת

פ"ב.

22 נס של בריאת שמים וארץ גדול מנס של ק"ס

פרק זה בתניא דוחה את ההשוואה בין הבריאה לכלי גמור שיצר אומן, שאינו זקוק עוד ליוצרו. בריאת יש מאין היא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף, והבריאה צריכה להתחדש ללא הרף בדבר ה', כשם שהים נשאר קרוע רק כל עוד הרוח המשיכה לגשם.

Tanya, Sha'ar HaYichud 2:2 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ב:ב'

אָךְ טַעַם מְרֻמָּאֹת עֵינֵיהֶם, הַהִבְדִּיל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אָנוּשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ, רַק שֶׁמֶשְׁנָה הַצּוּרָה וְהַתְמוּנָה מְתַמּוּנָת וְתִכְתּוּם כֶּסֶף לְתַמּוּנַת כָּלִי, לְמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאֵין.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

פסוקה 7

23 ואזי האליף קודם לי

הערת קה"ת מפנה למאמר משנת 5666 העוסק בסדר האותיות בשני הצירופים של הוי' ואלקים, שבהם האליף או הוי"ד באה תחילה. ההערה מציינת את העמוד בלבד.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרס"ו ע' שנד. תעריב ח"ב ע' תתקלא.

פסוקה 8

24 נר מצוה

בפסוק נאמר: "כי נר מצוה ותורה אור". הביאור מפרש את שני חלקיו כשתי התנועות: המצוה היא עלייה, והתורה היא המשכה.

Proverbs 6:23 משלי ו:כ"ג

כִּי נֵר מְצוּהָ וְתוֹרָה אֹרֶךְ וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, ;And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

לא ישא בעון הפן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'. אין יסורין בלא עון — דכתיב: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

34 התורה דמחכמה נפקת

הזהר אומר שהתורה יוצאת מחכמה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהתורה, כמו חכמה, נושאת את מידת הדין והצמצום.

Zohar II, 121a זח"ב קכ"א, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, א.

35 ומשם נמשך אותיות חדשות כו'

בלקוטי תורה שם מוסבר ענין "האותיות החקוקות" שבתורה, שהן מאוחדות עם האבן שבה הן חקוקות, ומוכאת הפניה חזרת למאמר זה: אותיות התורה מושרשות למעלה מאוד מהתורה, ומשם נמשך אור נוסף אל אור התורה באמצעות העלאת "נר מצווה" ובאמצעות אותיות התפילה. עוד נאמר שם שאותיות אלה, שלמעלה מהתורה עצמה, הן אותיות החקיקה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פ' חקת נו, א שענין האותיות שלמעלה מהתורה עצמה היינו בחי אותיות החקיקה.

פסקה 16

36 שיסוד האויר הוא תחת יסוד האש

מדרש נוסף שמוכח בהערת קה"ת כמקור לסדר היסודות, שבו האויר נמצא מתחת לאש.

Bamidbar Rabbah 14:12 במדבר רבה י"ד:י"ב

Zohar II, 23b זח"ב כג, ב

הערת קה"ת

שמות רבה כג, יג. במד"ר יד, יב. זח"ב כג, ב. בביאורו "לצ"צ כרך ב ע' תתקמ בארוכה. אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקיט ואילך [ושם מציין לרמב"ם הל יסוה"ת פ"ג]. סה"מ תרל"ה ע' קצו ואילך. בסה"מ תר"מ ח"ב ע' תפז מביא קטע מכאן בהוספות ושינויים. ועיין שם ע' תשז בחלק הנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב. וראה ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 205.

37 יסוד האויר הוא תחת יסוד האש

לפי הערת קה"ת, אור התורה מצטט פרק זה מהלכות יסודי התורה לרמב"ם, העוסק בארבעת היסודות ובסדרם.

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 3 משנה תורה, הלכות יסודי התורה ג'

פסקה 17

38 שיעקב אמר מה נורא

ההערה מפנה את הקורא לביאור שם של דברי יעקב "מה נורא". ההערה מציינת את העמוד בלבד.

הערת קה"ת

ויצא כה, יז. ראה בהמשך יונת"ר תר"ם ע' תפה הביאור.

זאת כדי להראות ששורשן הנסתר של האותיות הוא בכתר, גבוה בהרבה מהתגלותן בחכמה.

Zohar I, 3a זח"א ג, א

הערת קה"ת

זח"א ג, א. וכן באוה"ת תזריע כרך ב ע' תקכא מציין "אמרו בזהר בהקדמה שהאותיות הם בחי' כתרים בחי' כתרי' עילאין".

פסקה 11

30 והמשל בזה כח ההולדה

בלקוטי תורה שם מובא אותו משל: חכמים פוסקים שביאת ילד שטרם מלאו לו תשע שנים אינה נחשבת לביאה, משום שמוחין דגדלות עדיין אינם שלמים בו; ורק באמצעות אור נוסף אפשר להשפיע למטה ולהוליד הווה חדשה. לאחר מכן מפנה המאמר בחזרה לביאור זה, ל"שורש האותיות" ול"כוח ההולדה", כדי לבסס את העיקרון שהשפעה מחייבת אור נוסף אצל המשפיע.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ואתחנן י, ג.

פסקה 13

31 ואיתא בזהר שהמלאך נשיק לה

הקטע הראשון מבין שני הקטעים מהזהר שהערת קה"ת מביאה כאן ("ראו"): הוא מתאר כיצד התפילה עולה דרך הרקיעים וכיצד המלאכים שם מגיבים לה, בהתאם לשאלה אם התפילה שלמה.

Zohar I, 23b זח"א כג, ב

Zohar II, 201b זח"ב ר"א, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א כג, ב. זח"ב ר"א, ב.

פסקה 15

32 מימינו אש דת למו

בברכתו האחרונה מתאר משה את התורה שניתנה בסיני כ"אש דת" מיד מימינו של ה'. אדמו"ר הזקן רואה באש סימן לגבורות שבתורה, למידתה המדויקת והמחמירה.

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב

וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בָּא וְנֹרָח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרָן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קִדְשׁ מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, ב.

33 אין יסורים בלא עון

רב אמי מלמד שאין מיתה בלא חטא ואין ייסורים בלא עון. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות את מידת הדין והצמצום של התורה, שמקורה בחכמה, בניגוד לרחמים הפשוטים של כתר.

Shabbat 55a:17-18 שבת נ"ה א:י"ז-י"ח

אָמַר רַב אָמִי: אִין מִיתָה בְּלֹא חָטָא, וְאִין יִסּוּרִין בְּלֹא עוֹן. אִין מִיתָה בְּלֹא חָטָא — דְּכָתִיב: "הַנֶּפֶשׁ הַחַיִּיתָא הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא יֵשָׁא בְּעוֹן הָאֵב וְאֵב

39 יעקב אמר מה נורא

כאשר יעקב מתעורר מחלומו על הסולם, הוא אומר: "מה נורא המקום הזה! " אדמו"ר הזקן לומד מכך ש"נורא" הוא מידתו של יעקב.

Genesis 28:17 בראשית כ"ח:יז

וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:

And he was afraid, and said: 'How full of awe is this place! this is none other than the house of G-d, and this is the gate of heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 נורא הוא מידתו של יעקב

ההערה מציינת שאור התורה, במקום המצוין בהערה הקודמת, מביא את הוזהר כמקור לכך ש"נורא" הוא מידתו של יעקב.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא שם מציין לזח"ב עט, א. בהמשך יונתי תר"ם מבאר פ"י "נורא" בארוכה.

41 נורא הוא מידתו של יעקב

בהערת קה"ת מובא שאור התורה מצטט את הקטע הזה בווהר כמקור לכך ש"נורא" הוא מידתו של יעקב.

Zohar, Yitro 14:246-256 ספר הוזהר, יתרו י"ד:רמ"ו-רנ"ו

Said R. Judah: 'As long as the tracings of the Supernal King1The emanations of the G-dhead. adhere to their proper places all worlds are impregnated with joy and all creation is upright and stable. Concerning this it is written: "And all the people among whom thou art shall see the work of the L-rd that it will be terrible" (Ex. 34, 10).' What is the meaning of "terrible"? Said R. Eleazar: "It signifies the highest perfection of all, as in the expression: "A great, mighty, terrible G-d" (Deut. 10, 17)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

18 פסקה

42 לפחד יצחק

יעקב אומר ללבן ש"אלקי אבי, אלקי אברהם ופחד יצחק" היה עמו. השם "פחד יצחק" הוא הסיבה לכך שנראה שהיראה שייכת ליצחק.

Genesis 31:42 בראשית ל"א:מ"ב

לֹוֹלִי אֱלֹקִי אָבִי אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּ וּפְחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלִחְתָּנִי אֶת־עֲנִי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹקִים וַיֹּכַח אִמְשׁ:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 שיעקב הי' הממוצע בין האבות

הערת קה"ת מצטטת את הקטע הזה בווהר כמקור למעמדו של יעקב כמתווך בין האבות, המחבר בין שני הצדדים שלהם.

Zohar I, 60b זח"א ס, ב

הערת קה"ת

זח"א ס, ב.

44 עושה שלום במרומיו

בלדד אומר שהשלטון והיראה הם עם ה', אשר "עושה שלום במרומיו". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי לבסס את העיקרון שניגודים מתיישבים רק מכוח הנעלה משניהם.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב

הַמֶּשֶׁל וְפֶחַד עֲמוֹ עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמֵי:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 פסקה

45 ולכן נקי אויר אור יו"ד

ההערה מפנה את הקורא להערות ב-42c, במאמר שקודם לביאור זה. שם אומר אדמו"ר הזקן שאויר מורכב מאותיות המילה אור בתוספת יו"ד, ושהיו"ד היא העלם האור, שבאמצעותו הוא יוצא לגילוי. ההערה של קה"ת שם מביאה את המקורות למשחק המילים הזה בווהר ובפרדס.

הערת קה"ת

ראה לעיל מב, ג במ"מ.

46 אויר אור יו"ד

על "יהי אור" מספר הווהר כיצד אין סוף פרץ את האויר הנסתר שלו עצמו וגילה את נקודת היו"ד, ומה שנותר מאותו אויר היה אור. בהערות קה"ת בעמ' 42 מובא קטע זה כמקור למשחק המילים.

Zohar, Bereshit 5:28-38 ספר הוזהר, בראשית ה':כ"ח-ל"ח

1The first 27 lines of the English translation do not correspond to the Hebrew text. Line 28 of the English text corresponds to the passage beginning on line 5 of the Hebrew text. AND GOD SAID, LET THERE BE LIGHT; AND THERE WAS LIGHT. From this point we can begin to discover hidden things relating to the creation of the world in detail. For up to this point the Creation has been described in general, and lower down the general description is repeated, so that we have a combination of general-particular-general.2i.e

...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

21 פסקה

47 כי נר מצוה ותורה אור

בפסוק נאמר: "כי נר מצוה ותורה אור". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כקשר של סיבה ותוצאה: באמצעות המצווה, שהיא הנר, התורה נעשית אור.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 פסקה

48 יעקב חבל נחלתו

בשירת משה נאמר: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו". אדמו"ר הזקן משתמש בדימוי של חבל, שקצו העליון זו כאשר מושכים בקצו התחתון.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט

כִּי חֵלֶק הָיָה עָמוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נַחֲלָתוֹ:

עושינן רצונו של מקום ומפרישין מעשרותיהן...

הערת קה"ת

ע' אוה"ת פ' עקב ע' תרב לפי זה א"ש הירושלמי פב"ת דברכות בזמן ישראל עושינן רש"מ ומוציאין מעשרותיהן כו'.

55 וזהו יהא שמו הגדול

ההערה מפנה לדיונים אלה באור התורה על המענה "יהא שמו הגדול מבורך", וכן למקומות נוספים המפורטים שם. ההערה מביאה את העמודים בלבד.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' תתלד. שמות ע' ב'תעז ובהמצויין שם.

56 יש שם הוי' בחי' מל'

ההערה מציינת שבמקבילה באור התורה על יתרו (עמ' 834) לא מופיעות המילים "יש שם הוי'", בחינת מלכות, ומפנה גם לאור התורה על פינחס.

הערת קה"ת

באוה"ת יתרו ע' תתלד ליתא תי' אלו. וראה גם אוה"ת פי פנחס ע' איקכח. איקלט.

57 התגלות עתיק בבינה

בתחילת לך לך מביא אדמו"ר הזקן את דברי הוזהר על "והלוי הוא ישרת", שם "הוא" הוא עתיק, ומסביר שעתיק מתגלה דווקא בבינה ולא בחכמה, שכן עתיק הוא מקור התענוג, שהוא למעלה מחכמה ומתגלה רק באמצעות בינה.

הערת קה"ת

ראה זח"ג קעז ב. ולעיל ר"פ לך לך. ועי' באוה"ת נ"ך שופטים ע' ז שזה מל' דא"ס וכ"ה בזהר יתרו סט, ב. ע"ש.

58 הקב"ה מנענע בראשו

הגמרא אומרת שכאשר ישראל נכנסים לבתי הכנסת ולבתי המדרש שלהם ועונים "יהא שמיא רבא מבורך", הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו. אדמו"ר הזקן מפרש את ההנעה ככתר, "ראשו" של ה', המתעורר ונמשך למטה.

Berakhot 3a:14 ברכות ג' א:י"ד

... ולא זו בלבד אלא, בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין "יהא שמיא הגדול מבורך", הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו, ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כה, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin ?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations !'" He said to me, "By thy life and the life of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of ... Israel enter their Synagogues and Houses of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

59 באיש"ר דאגדתא

הגמרא אומרת שהעולם מתקיים בזכות הקדושה שבסדר הלימוד ובזכות "יהא שמיא רבא" שאומרים לאחר האגדה. זו התשובה שלדברי אדמו"ר הזקן מושכת את כתר למטה.

Sotah 49a:4 סוטה מ"ט א:ד'

ואמר רבי אילעא בר זבדקיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה — אהד מת ואהד גולה, שגאמר: "לגס שמה

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 התורה נקי משל הקדמוני

המאמר ההוא מסביר ש"קדמונו של עולם" (קדמונו של עולם) הוא אור אין סוף עצמו, עצמותו של ה', שאינו מוגבל כלל בגבולות העולמות, ואף למעלה מן האור הממלא ומן האור הסובב אותם. לאחר מכן הוא מסביר באיזה מובן התורה נקראת ה"משל" של אותו קדמונו של עולם.

הערת קה"ת

ראה לקמן צח, ב.

50 משל הקדמוני

דוד אומר לשאול: "כאשר יאמר משל הקדמוני, מרשעים יצא רשע". התורה מכונה בביטוי הזה "משל הקדמוני", כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

I Samuel 24:14 שמואל א כ"ד:י"ד

כְּאֶשֶׁר יֹאמֵר מֶשֶׁל הַקְּדֻמוֹנִי מְרַשְׁעִים יֵצֵא רָשָׁע וְיָדִי לֹא תִהְיֶה־בָּהּ:

As saith the proverb of the ancients: Out of the wicked cometh forth wickedness; but my hand shall not be upon thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 23

51 וידבר שלשת אלפים משל

הפסוק משבח את חכמתו של שלמה: הוא דיבר שלוש אלפים משלים. אדמו"ר הזקן מסביר את המספר כביטוי למשמעותה הרוחנית של התורה בשלושה עולמות, שבכל אחד מהם אלף מדרגות.

I Kings 5:12 מלכים א ה:י"ב

וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירָו חֲמִשָּׁה וְאַלְפֵי:

And he spoke three thousand proverbs; and his songs were a thousand and five.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-א ה, יב.

52 חכמת שלמה היא חכמה תתאה

ההערה מפנה לאור התורה על נביאים וכתובים בעניין חכמת שלמה כחכמה תחתונה, ומציינת שאור התורה שם מפנה בחזרה לקטע זה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' מ. ושם מצייין לכאן.

53 דאורייתא מתקשרא בקוב"ה

הוזהר מלמד שהקדוש ברוך הוא, התורה וישראל קשורים זה בזה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהתורה, אף שהיא רק "משל" לה, קשורה אליו כפי שישראל קשורים לתורה.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

זח"ג עג, א.

פסקה 24

54 נר מצוה שהיא בחי' אוי"ר

ההערה אומרת שבאור התורה שם מבואר היטב, לפי ההסבר הזה של המצוה כאוויר, מאמר בירושלמי בפרק האחרון של ברכות: "כשישראל

have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth,
nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy
seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיה נט, כא.

64 ובכל מאדך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן
מפרש "בכל מאדך" כרכושו של האדם, הנמסר לה' באמצעות המוזה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 להניחה על פתח הבית מבחוץ

חז"ל לימדו שיש להניח את נר הנוכה בפתח הבית, מבחוץ. אדמו"ר הזקן
מסביר מדוע הנר פונה החוצה, אל רשות הרבים.

Shabbat 21b:8-9 שבת כ"א ב:ח-ט

תנו רבנן: נר הנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר
בעלייה — מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הספנה —
מניחה על שלחנו ודיו. אמר רבא: צריך נר אחרת להשתמש לאורה.
ואי איכא מדורה — לא צריה. ואי אדם חשוב הוא — אף על גב דאיכא
מדורה צריה נר אחרת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

66 בזאת יבא אהרן אל הקודש

הפסוק פותח את עבודת יום הכיפורים: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש".
אדמו"ר הזקן מפרש את "זאת" כמלכות, שהיא הפתח. בהערת קה"ת מובא
הציון 16:13, אך מילים אלה מופיעות ב:16:13.

Leviticus 16:3 ויקרא ט"ז:ג

בְּזֹאת יָבֹא אֶהֱרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:

Herewith shall Aaron come into the holy place: with a young
bullock for a sin-offering, and a ram for a burnt-offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ויקרא טז, יג.

67 מלי בכל משלה

במזמור נאמר שה' כונן את כיסאו בשמים, "ומלכותו בכל משלה". אדמו"ר
הזקן מיישם זאת במלכות כשהיא יוצאת אל העולמות התחתונים.

Psalms 103:19 תהילים ק"ג:י"ט

ה' בַּשָּׁמַיִם הִכִּין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל־מְשָׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And
His kingdom ruleth over all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּכָל־יָדָיו, וְאִין דַּעַת אֱלָא תוֹרָה, שְׁנַאֲמַר:
"נִדְמוּ עִמִּי מְבָלִי הַדַּעַת".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

60 כי אגדה היא בחי חכמה

הערת קה"ת מצטטת את דברי הוזהר על המילה "ואגידה", שאותה הוא
מכנה "סוד החכמה". הדבר תומך בקביעה שהאגדה היא בחינת חכמה, שבה
צפונים סודות התורה.

Zohar, Vayechi 53:517-528 ספר הוזהר, ויחי נ"ג:תק"ז-תקכ"ח

When Jacob called his sons, Abraham and Isaac were there
and the Shekinah with them, rejoicing in Jacob, and in the
prospect of joining the patriarchs and forming with them a
chariot. When Jacob said to his sons, "I will tell you what will
befall you in the latter end of days", a kind of sadness came
over him and the Shekinah departed. His sons, however,
raised their voices and said, "Hear, O Israel, etc.", and Jacob
answered, "Blessed be the name of his glorious kingdom for
... ever and ever

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

61 אגדה . . שרוב סודות התורה גנוזין בה כמ"ש האריז"ל

ההערה מביאה את הלכות תלמוד תורה של אדמו"ר הזקן כמקור לאמירה
שרוב סודות התורה גנוזים באגדה. ההערה עצמה לקוחה מההערות
למהדורת ניו יורק תשכ"ה של החיבור.

הערת קה"ת

הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. אגה"ק סי' כג. ועיין בזהר (ח"א רלד, ב. הובא
באוה"ת פ' בא עי' שכ) ע"פ ואגידה, איהו רזא דחוכמתא (לקו"ש לפ' מקץ
ח"ה ע' 211 הערה 40). אור צדיקים סכ"ו אות ו. סידור האריז"ל (להר"ר
שבתי ז"ל) בכוננת לימוד. ראה שלי"ה חלק תושבע"פ כלל כבוד אלקים
הסתר דבר, דתי"ב, א. (הערה בהלי' ת"ת נ. י. תשכ"ה).

פסקה 26

62 אחד ואהבת

הקטע הראשון שבמוזהר: "שמע ישראל... ה' אחד. ואהבת את ה' אלקיך
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מקביל את שלושת
הביטויים שבו לתפילה, לתורה ולמוזהר.

Deuteronomy 6:4-5 דברים ו:ד-ה

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֶינוּ הָאֵלֶינוּ הָאֵלֶינוּ: וְאַהֲבַתְּ אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.
And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 27

63 ודברי אשר שמתני בפיר

ה' מבטיח ש"דבריי אשר שמתני בפיר" לא יסורו מפי ישראל. אדמו"ר הזקן
מיישם זאת בלימוד תורה, שבו הדיבור של האדם קשור לדיבור האלוקי.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאִנִּי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אָמַר ה' רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר־שִׁמְתִּי בְּפִיךָ
לֹא־יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וּמִפִּי יִרְעַע וּמִפִּי יִרְעַע אָמַר ה' מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the
L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I

68 על הרי בתר

האהבה מתבקשת להיות כאיילה "על הרי בתר" (בתר — "הפרדה").
אדמו"ר הזקן מפרש אותם כהרי ההפרדה, העולמות הרחוקים מן הקדושה,
שאליהם יש להמשיך את אור התורה.

Song of Songs 2:17 שיר השירים ב':י"ז

עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סֶבֶךְ דְּמַהֲלָךְ דּוֹדִי לְצִבִּי אוֹ לְעֶפֶר הָאֲלִים
עַל־הַי בְּתָר:

Until the day breathe, and the shadows flee away, Turn, my
beloved, and be thou like a gazelle or a young hart Upon the
.mountains of spices

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Mikraot Gedolot (Public Domain); London "Chaldee Paraphrase," 1871 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/torah-ohr/mikeitz/15

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק